

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za obiteljsko pravo

Mislav Jonjić

KOMPARATIVNA ANALIZA IMOVINSKIH ODNOSA BRAČNIH
DRUGOVA U HRVATSKOJ, SLOVENIJI I SRBIJI

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović

Zagreb, srpanj 2026.

Izjava o izvornosti

Ja, Mislav Jonjić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Mislav Jonjić, v.r.

Sažetak

Brak i obitelj predstavljaju temeljnu društvenu jedinicu čija se uloga tradicionalno očitovala u odgoju djece te pružanju potpore članovima obitelji. Iz njihove važne socijalne i kulturološke uloge proizlaze razni osobnopravni učinci koji su vidljivi u posebnoj ustavnopravnoj i zakonskoj zaštiti koju su države diljem svijeta osigurale institutima braka i obitelji. No, sklapanje braka i nastanak obiteljske zajednice stvara i razne imovinskopravne posljedice koje se odražavaju na obiteljsku, a samim time i na društvenu stabilnost. Stoga je cilj ovog rada analizirati i usporediti uređenje imovinskih odnosa u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji, državama koje su dijelile zakonsko uređenje u 20. stoljeću, ali koje su od raspada SFRJ 1990-ih godina razvile vlastita pravna uređenja u skladu s nacionalnim tradicijama i obilježjima, što će nam poslužiti kao temelj za ocjenu uređenja imovinskih odnosa bračnih drugova u Republici Hrvatskoj te prijedloge za njegovo poboljšanje.

Ključne riječi: brak, imovina, imovinski odnosi bračnih drugova, bračna stečevina, vlastita imovina, bračni ugovor

Summary

Marriage and family represent a fundamental social unit whose role has traditionally been manifested in the upbringing of children and providing support to family members. This important social and cultural roles give rise to various personal legal effects, which are manifested in the special constitutional and legal protection that states around the world have provided to the institutions of marriage and family. However, entering into marriage and the creation of a family community also creates various property law consequences, which are reflected in the familial, and consequently in the social stability. Therefore, the aim of this paper is to analyze and compare the regulation of property relations in Croatia, Slovenia, and Serbia; countries that shared a common legal framework in the 20th century, but which have, since the collapse of SFRY in the 1990s, independently developed their own legal systems in accordance with national traditions and characteristics, which will serve as the basis for the assessment of the regulation of marital property relations in the Republic of Croatia and proposals for its improvement.

Key words: marriage, property, property relations between spouses, marital property, personal property, marriage contract

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. BRAK	2
2.1. Brak u Republici Hrvatskoj	2
2.1.1. Izvanbračna zajednica i životno partnerstvo osoba istog spola u Republici Hrvatskoj	3
2.2 Brak u Republici Sloveniji	4
2.2.1. Izvanbračna zajednica u Republici Sloveniji	5
2.3. Brak u Republici Srbiji	6
2.3.1. Izvanbračna zajednica i istospolno partnerstvo u Republici Srbiji	7
3. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI HRVATSKOJ	8
3.1. Zakonsko uređenje	8
3.1.1. Bračna stečevina	8
3.1.2. Vlastita imovina	11
3.2. Ugovorno uređenje	12
3.3. Odgovornost bračnih drugova prema trećima	13
3.4. Bračna stečevina u slučaju prestanka braka	14
4. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI SLOVENIJI	16
4.1. Zakonsko uređenje	16
4.1.2. Zajednička imovina	16
4.1.3. Posebna imovina	20
4.2. Ugovorno uređenje	22
4.2.1. Registar ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa	23
4.3. Posebna pravila u slučaju razvoda braka	24
5. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI SRBIJI	25
5.1. Zakonsko uređenje	25
5.1.1. Zajednička imovina	25
5.1.2. Posebna imovina	28
5.1.3. Odgovornost za obveze	29
5.2. Ugovori između bračnih drugova	29
5.2.1. Bračni ugovor	29
5.2.2. Ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom	30
5.2.3. Ugovor o daru	30
5.3. Podjela zajedničke imovine	31
5.3.1. Sporazumna podjela	31
5.3.2. Sudska podjela	32
5.3.3. Podjela posebnih stvari	33

6. KOMPARATIVNA ANALIZA.....	34
6.1. Brak	34
6.2. Imovinski odnosi bračnih drugova	35
<i>6.2.1. Bračna stečevina i zajednička imovina</i>	<i>35</i>
<i>6.2.2. Bračni ugovori</i>	<i>36</i>
<i>6.2.3. Ulaganje vlastite imovine</i>	<i>36</i>
7. ZAKLJUČAK.....	37
POPIS LITERATURE.....	38

1. UVOD

Brak i obitelj već stotinama godina predstavljaju temeljnu društvenu jedinicu čija se uloga očituje u rastu i razvoju društva te međusobnom pružanju potpore članovima obitelji. Iz te važne socijalne i kulturološke uloge koju bračna i obiteljska zajednica imaju proizlaze razni osobnopravni učinci koji su vidljivi u posebnoj ustavnopravnoj i zakonskoj zaštiti koju su države diljem svijeta osigurale institutima braka i obitelji na način koji odražava vrijednosti društva u kojima se oni nalaze.¹ Ta zaštita se najčešće ogleda u načelu jednakosti bračnih drugova te osiguravanja posebne zaštite prava djece, ali i u pravednom uređenju imovinskih odnosa unutar obitelji.

Sklapanje braka i osnivanje obitelji utječe i na imovinu, shvaćenu kao skup subjektivnih imovinskih prava njenih članova.² Imovinski odnosi u obitelji obuhvaćaju pitanja poput bračne stečevine i posebne imovine, upravljanja i raspolaganja imovinom, odgovornosti za dugove te podjele imovine u slučaju razvoda ili smrti jednog od bračnih drugova, kao i pitanja roditeljske brige o djeci.

Zbog važnosti tih pitanja kako za pravnu sigurnost, tako i za obiteljsku te društvenu stabilnost, cilj ovog rada je analizirati i usporediti uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova u Hrvatskoj, ali i Sloveniji i Srbiji, državama koje su dijelile zakonsko uređenje u 20. stoljeću, ali koje su od raspada SFRJ 1990-ih godina samostalno razvile vlastita pravna uređenja u skladu s nacionalnim tradicijama i obilježjima.

Komparativna analiza uređenja imovinskih odnosa omogućit će nam uočavanje potencijalnih nedostataka u domaćem zakonodavstvu te prepoznavanje kvalitetnih rješenja u stranim sustavima i stvarni učinak zakonskih odredbi, što će nam poslužiti kao temelj za konačnu ocjenu uređenja imovinskih odnosa u Republici Hrvatskoj te prijedloge za njegovo poboljšanje.

¹ Sukladno tome, i Ustav Republike Hrvatske u čl. 62. jamči posebnu državnu zaštitu obitelji.

² Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 95.

2. BRAK

Iako jedinstvena definicija braka ne postoji, pravna teorija brak promatra ili kao ugovor kojemu se priznaje više ili manje posebnosti u odnosu na ugovore građanskog prava, ili kao institut koji se ne može svesti na puki ugovor, već koji podrazumijeva društveno važnu ulogu stvaranja obitelji.³ No, vjerojatno ga je najtočnije smatrati jedinstvenim oblikom pravno uređene životne zajednice koja ima posebnu moralnu dimenziju.⁴

Kako bismo mogli analizirati imovinskopravne učinke kojima brak rezultira, prvo moramo utvrditi što pravni sustavi uspoređivanih država smatraju brakom.

2.1. Brak u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj je brak definiran kao (zakonom uređena) životna zajednica muškarca i žene,⁵ a može se sklopiti u građanskom obliku pred matičarom, ili u vjerskom obliku s građanskopravnim učincima pred službenikom vjerske zajednice koja o tome ima uređene odnose s državom.⁶

Uz postupovne obveze nevjestice i ženika te matičara ili službenika vjerske zajednice koje prethode, odnosno dolaze nakon samog sklapanja braka,⁷ Obiteljski zakon u članku 23. izrijekom propisuje i sljedeće pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi nastali pravni učinci braka:

1. različitost spolova nevjestice i ženika
2. obostrani pristanak za sklapanje braka
3. sklapanje braka pred matičarom ili vjerskim službenikom

Uz pretpostavke za postojanje, propisane su i pretpostavke za valjanost braka⁸:

1. punoljetnost⁹

³ Draškić, M., *Porodično pravo i prava deteta*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015., str. 66.

⁴ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 42.

⁵ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/2001, 76/10, 85/10, 5/14, čl. 62., uz to i Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, čl. 12.

⁶ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23., čl. 13.

⁷ *Ibid.*, čl. 14 – 21.

⁸ *Ibid.*, čl. 25 – 28.

⁹ Iznimka od zahtjeva punoljetnosti postoji u slučaju da maloljetna osoba starija od 16 godina sama podnese prijedlog za dopuštenje za sklapanje braka, da je mentalno i tjelesno zrela za brak te da je takav brak u skladu s njezinom dobrobiti, o čemu će odlučiti sud u izvanparničnom postupku.

2. poslovna sposobnost¹⁰ i sposobnost za rasuđivanje
3. nepostojanje krvnog ili adoptivnog srodstva¹¹
4. nepostojanje braka, odnosno životnog partnerstva.

Pod uvjetom da su sve navedene pretpostavke ispunjene brak je valjano sklopljen, uslijed čega nastaju osobna prava i dužnosti za bračne drugove.¹² Neka od njih oni mogu urediti sporazumno, poput pitanja prezimena, mjesta stanovanja, rađanja i podizanja djece te obavljanja poslova u obiteljskoj zajednici, dok o drugima, poput pitanja rada i zanimanja, bračni drug može odlučivati samostalno. Treća su pak pitanja uređena kogentno¹³ u članku 31. Obiteljskog zakona:

- 1) „U braku su bračni drugovi ravnopravni.
- 2) Bračni drugovi dužni su jedan drugomu biti vjerni, uzajamno se pomagati i uzdržavati, međusobno se poštovati te održavati skladne bračne i obiteljske odnose.¹⁴

Iako se tim odredbama izrijeком reguliraju osobnopravni aspekti braka, a ne imovinskopravni, u stvarnome životu su oni neodvojivi, zbog čega će se ta načela, posebice jednakosti i ravnopravnosti, neizbježno odnositi i na imovinskopravne odnose bračnih drugova.¹⁵

2.1.1. Izvanbračna zajednica i životno partnerstvo osoba istog spola u Republici Hrvatskoj

Važno je napomenuti da navedena prava i obveze nastaju i za one u izvanbračnoj zajednici, koja je definirana kao životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine, tj. kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete ili ako je nastavljena sklapanjem braka.¹⁶

¹⁰ Osoba lišena poslovne sposobnosti može sklopiti brak uz dopuštenje skrbnika, odnosno suda.

¹¹ Krvno, odnosno posvojno srodstvo bračna je smetnja za sve srodnike u ravnoj lozi te za srodnike do uključivo četvrtog stupnja pobočne loze.

¹² Obiteljski zakon, čl. 30 – 33.

¹³ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 76 – 81.

¹⁴ Obiteljski zakon, čl. 31.

¹⁵ U tom smislu navodi i Erdelec, M., seminarski rad *Imovinskopravni odnosi u braku*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2018.: „To je vidljivo i iz same definicije bračne stečevine, prema kojoj bračni drugovi postaju suvlasnici na imovini stečenoj radom samo ako postoji bračna zajednica, dakle, ne brak kao forma, nego životna zajednica u kojoj obiteljsko zakonodavstvo obvezuje na ravnopravnost bračnih drugova, solidarnost, međusobno poštovanje i pomaganje. U tom smislu, i načela na kojima se uređuju imovinski odnosi bračnih drugova polaze od nekih osobnih odnosa kakve bi bračna zajednica trebala uključivati.“

¹⁶ Obiteljski zakon, čl. 11., st. 1.

Većina osobnih, a sva imovinska prava i obveze postoje i za osobe istog spola koje su sklopile životno partnerstvo, koje je određeno kao zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom, kao i za osobe istog spola koje se nalaze u neformalnoj životnoj zajednici, odnosno koje nisu sklopile formalno životno partnerstvo, ali najmanje tri godine žive u zajednici koja je od početka udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva.¹⁷

2.2 Brak u Republici Sloveniji

Slovenski Družinski zakonik¹⁸ brak određuje kao uređenu životnu zajednicu dviju osoba koja je utemeljena na obostranoj emocionalnoj povezanosti, uzajamnom poštovanju, razumijevanju, povjerenju, međusobnoj pomoći i ravnopravnosti,¹⁹ a čija je svrha zasnivanje obitelji. Drugim riječima, iako namjera širenja obitelji rađanjem djece nije uvjet za nastanak braka, Družinski zakonik definira brak kao poželjno okruženje za stabilan odgoj i razvoj djece.²⁰

Nakon ispunjenja propisanih postupovnih obveza,²¹ bračni drugovi mogu sklopiti brak isključivo pred mjesno nadležnim matičarom ili načelnikom,²² s obzirom na činjenicu da u Sloveniji samo takav oblik braka ima priznanje države i proizvodi pravne učinke. Prema tome, sklapanje odnosno nesklapanje vjerskog braka je potpuno neovisno o sklapanju odnosno nesklapanju građanskog braka.²³ Naravno, za očekivati je da će u praksi oni brakovi sklopljeni samo u vjerskom obliku u konačnici dovesti do nastanka civilne izvanbračne zajednice, u okviru koje će ostvarivati ista prava i imati iste obveze kao što bi imali i u građanskom braku.

¹⁷ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14., 98/19., čl. 2. i 3. te čl. 37. st. 4.

¹⁸ Družinski zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18, 16/19, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22, 94/22, 5/23, 34/24, 93/25, čl. 3.

¹⁹ Družinski zakonik, čl. 20. i čl. 21. te Ustav Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, br. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 47, 68, 69/04, 69/04, 69/04, 68/06, 47/13, 47/13, 75/16, 92/21, 98/25, čl. 53.

²⁰ Novak, B., *Družinski zakonik z uvodnimi pojasnili*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2021., str. 50.

²¹ Družinski zakonik, čl. 30 – 32.

²² *Ibid.*, čl. 33.

²³ Novak, B., *Družinsko pravo po Družinskem zakoniku in Zakonu o nepravdnem postopku*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2022., str. 39.

Matičar će, nakon osobnog i istodobnog pristanka nevjestice i ženika,²⁴ proglasiti da je brak sklopljen,²⁵ pod uvjetom da postoji stvarna namjera zajedničkog života bračnih drugova²⁶ te pod pretpostavkom da su ispunjeni uvjeti za njegovu valjanost²⁷:

1. slobodna izjava volje obaju bračnih drugova²⁸
2. punoljetnost²⁹
3. ubrojivost
4. nepostojanje prethodnog braka ili izvanbračne zajednice³⁰
5. nepostojanje srodstva (krvnog ili posvojnog)³¹
6. nepostojanje odnosa skrbništva³²

Kao i u Hrvatskoj, valjano sklapanje braka rezultira nastankom osobnopravnih učinaka za bračne drugove koji se sastoje od obveze međusobnog poštovanja i pomoći, slobodnog i zajedničkog odlučivanja o rađanju djece i sporazumnog određivanja doma, kao i sporazumnog odlučivanja o svim zajedničkim pitanjima.³³ No, osim osobnopravnih, u tom trenutku nastaju i razne imovinskopravne posljedice koje se u nekim pogledima razlikuju od onih u Hrvatskoj.

2.2.1. Izvanbračna zajednica u Republici Sloveniji

Jednake osobnopravne i imovinskopravne učinke stvara i izvanbračna zajednica, koja je u Sloveniji definirana kao dugotrajnija životna, tj. faktična³⁴ zajednica dviju osoba koje nisu sklopile brak, a u odnosu na koje ne postoje razlozi zbog kojih bi eventualni brak između njih bio nevaljan.³⁵ Da bi bila priznata, takva zajednica mora biti trajna, a ne povremena ili

²⁴ Družinski zakonik, čl. 22., prema kojemu se davanje: a) osobnih izjava pristanka, b) pred nadležnim državnim tijelom smatraju uvjetima za postojanje braka.

²⁵ *Ibid.*, čl. 39. Iz zakonske formulacije jasno možemo iščitati da matičarov proglas nije konstitutivan, već samo deklarira da je brak sklopljen u trenutku izricanja potvrdnog odgovora ženika i nevjestice. Tako i Novak, B. (ur.), *Komentar Družinskoga zakonika*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2019., str. 141.

²⁶ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20, str. 62. Stvarna namjera zajedničkog života ne postoji ako je brak fiktivan ili sklopljen radi stjecanja određene koristi.

²⁷ Družinski zakonik, čl. 23 – 28.

²⁸ Slobodna volja ne postoji ako je izjava dana pod utjecajem sile ili prijetnje, u zabludi ili zbog prijevare.

²⁹ U Sloveniji maloljetna osoba može sklopiti brak pod uvjetom da je navršila 15 godina i dobila odobrenje suda.

³⁰ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 25, str. 36. Autorica posebno naglašava monogamnost kao temeljno moralno, ali i pravno načelo koje je u skladu s drugim europskim obiteljskim zakonodavstvima.

³¹ *Ibid.*, str. 120. Krvno srodstvo je prepreka u ravnoj liniji neograničeno, a u pobočnoj do uključivo četvrtog koljena, kao i u Hrvatskoj. Autorica naglašava i da je adoptivno srodstvo bračna prepreka samo za posvojitelja i posvojenika, a ne za npr. posvojenog brata i sestru.

³² Novak, B., *op. cit.* u bilj. 25, str. 101. Skrbnik i štićenik mogu sklopiti brak uz dopuštenje suda.

³³ Družinski zakonik, čl. 56 – 61.

³⁴ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 25, str. 38.

³⁵ Družinski zakonik, čl. 4.

privremena te mora biti stabilna i kontinuirana.³⁶ Za razliku od hrvatskog Obiteljskog zakona, Družinski zakonik ne određuje točno trajanje zajednice koje je potrebno da bi ona bila priznata, već je naglasak stavljen na stabilnost i intenzitet.³⁷

2.3. Brak u Republici Srbiji

U Republici Srbiji, slično kao i u Hrvatskoj, brak je definiran kao zakonom uređena zajednica muškarca i žene koja se sklapa na temelju slobodno danog pristanka nevjestice i ženika pred tijelom državne vlasti,³⁸ a koja se temelji na načelima ravnopravnosti bračnih drugova, monogamnosti, slobodnog ulaska u brak te raskidivosti braka.³⁹

Porodični zakon, na ObZ-u sličan način, uređuje i postupak sklapanja braka,⁴⁰ a izrijeком određuje i pretpostavke za valjanost braka, koje su u biti istovjetne pretpostavkama za postojanje braka u pozitivnom hrvatskom pravu:

1. različitost spolova nevjestice i ženika⁴¹
2. obostrana i osobna izjava volje koja mora biti dana izričito i nedvosmisleno, bezuvjetno i izrijeком riječima pred matičarom⁴²
3. zajednički život bračnih drugova kao cilj braka⁴³

Zakon proklamira da je cilj braka zajednički života bračnih drugova, a koji podrazumijeva zajednicu u kojoj muž i žena ostvaruju emotivne, psihološke, ekonomske, kulturne i obiteljske potrebe⁴⁴ te ujedno postizanje ili barem želju za postizanjem toga cilja, uzima kao pretpostavku za valjanost braka. Slijedom toga, brak će biti ništav ako su ga oba bračna druga sklopila ne radi ostvarivanja zajednice života, već radi prikrivanja nekih drugih ciljeva.⁴⁵

U člancima 17. – 24. propisane su prepreke za sklapanje braka, koje uvelike odgovaraju bračnim smetnjama navedenim u ObZ-u:

1. već postojeći brak

³⁶ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20, str. 172.

³⁷ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 25, str. 44.

³⁸ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 98/06-3, 16/22-3, čl. 62.; Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/05, 72/11, 6/15, čl. 3.

³⁹ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 69 – 70.

⁴⁰ Porodični zakon Republike Srbije, čl. 290. – 304., te Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 79 – 87.

⁴¹ O situacijama transseksualnosti i interseksualnosti vidi Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 73 – 77.

⁴² Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 77 – 79.

⁴³ Porodični zakon Republike Srbije, čl. 15. i 16.

⁴⁴ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 65. Zajednički život ne znači nužno i život u istoj kući ili stanu.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 87 – 88.

2. nemogućnost rasuđivanja
3. krvno srodstvo
4. adoptivno srodstvo
5. tazbinsko srodstvo⁴⁶
6. odnos skrbništva
7. maloljetnost⁴⁷
8. manjak slobodne volje (fizička ili psihička prisila, prijetnja i zabluda)⁴⁸

Pod uvjetom da su sve pretpostavke ispunjene te da ne postoje bračne smetnje, brak će biti valjano sklopljen u trenutku davanja potvrdnih izjava nevjestice i ženika⁴⁹ te od tog trenutka za njih nastaju razne osobnopravne i imovinskopravne posljedice koje su izražene načelima ravnopravnosti, zajedničkog života, uzajamnog poštovanja i pomaganja, slobode izbora rada i zanimanja te zajedničkog odlučivanja o obitelji.⁵⁰

2.3.1. Izvanbračna zajednica i istospolno partnerstvo u Republici Srbiji

Ista prava i obveze nastaju i za one koji su u izvanbračnoj zajednici⁵¹ koja je u Republici Srbiji definirana je kao trajna životna zajednica žene i muškarca koji nisu sklopili brak, a između kojih ne postoje bračne zapreke.⁵² Pojam životne zajednice podrazumijeva mogućnost ostvarivanja istih onih potreba koje su nužne za brak, uz dodatan uvjet zajedničkog stanovanja, bez kojeg se zajednica ne može kvalificirati kao izvanbračna.⁵³ Zakon ne daje točan rok nakon kojeg izvanbračna zajednica nastaje, ali je sudska praksa na taj nedostatak odgovorila tumačenjem „trajne životne zajednice“ kao namjere osnivanja zajednice koja sliči na brak na neodređeno vrijeme.⁵⁴

⁴⁶ Tazbinsko srodstvo je otklonjiva bračna smetnja, s obzirom da Porodični zakon u čl. 21., st. 2. propisuje da sud može, iz opravdanih razloga, dozvoliti sklapanje braka između tazbinskih srodnika.

⁴⁷ Prema čl. 23. Porodičnog zakona, maloljetnost (osoba mlađa od 18 godina) je bračna smetnja koju sud može otkloniti ako je maloljetni podnositelj zahtjeva za brak ispunio propisane uvjete (16 ili više godina, duševna i tjelesna zrelost te postojanje opravdanog razloga za sklapanje braka).

⁴⁸ Više o manama volje vidi Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 96 – 100.

⁴⁹ Porodični zakon, čl. 302., st. 4. propisuje da će matičar nakon potvrdnih izjava proglasiti da je brak sklopljen. Budući da matičar proglašava da je brak (već) sklopljen, možemo zaključiti da je matičarova izjava deklarativna, a ne konstitutivna.

⁵⁰ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 101 – 104.

⁵¹ Porodični zakon, čl. 4., st. 2.

⁵² Porodični zakon, čl. 4., st. 1.

⁵³ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 140.

⁵⁴ *Ibid.*, str. 141.

Iako je bilo zakonskih prijedloga, istospolne zajednice nisu ni na koji način uređene u Republici Srbiji.

3. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Imovinski odnosi bračnih drugova u Republici Hrvatskoj primarno su uređeni ObZ-om te se temelje na načelima⁵⁵:

- ravnopravnosti bračnih drugova
- obiteljske solidarnosti u slučaju primjene zakonskog sustava
- zaštite autonomije volje stranaka
- zaštite prava poštenih trećih osoba

3.1. Zakonsko uređenje

Prema zakonskom sustavu, koji će se primjenjivati ako bračni drugovi svoje imovinske odnose drugačije ne urede bračnim ugovorom,⁵⁶ bračni drugovi tijekom trajanja bračne zajednice mogu imati i stjecati imovinu koja ulazi u bračnu stečevinu, ali i njihovu vlastitu imovinu.⁵⁷

3.1.1. Bračna stečevina

Bračna stečevina definirana je kao „*imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili koja potječe iz te imovine*“.⁵⁸ Zakonodavac je u bračnu stečevinu svrstao i „*dobitak od igara na sreću te imovinsku korist od autorskog ili njemu sličnih prava stečenu za vrijeme trajanja bračne zajednice*“,⁵⁹ budući da je u praksi vrlo teško utvrditi podrijetlo novca koji je korišten u igri na sreću.⁶⁰

Rad kojim se stječe nova imovinska vrijednost može biti samostalan (npr. na temelju radnog odnosa) ili zajednički (npr. rad na zajedničkom imanju ili trgovačkom društvu).⁶¹ Rad može biti određen i kao neposredan ako se njime neposredno stvara nova vrijednost koja se može iskazati

⁵⁵ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 456.

⁵⁶ Obiteljski zakon., čl. 34.

⁵⁷ *Ibid.*, čl. 35.

⁵⁸ *Ibid.*, čl. 36., st. 1.

⁵⁹ *Ibid.*, čl. 36., st. 1. i 2.

⁶⁰ Ruggeri, L., Winkler, S., *Neka pitanja o imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019., str. 172.

⁶¹ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 458.

u financijskom obliku (poput plaće⁶² ili dobiti⁶³)⁶⁴ ili posredan, ako se obavljanjem takvog rada pomaže drugom bračnom drugu da stekne imovinsku vrijednost (najčešći primjer toga je održavanje kućanstva, briga za djecu i sl.).⁶⁵

Zakonodavac stjecanje bračne stečevine izrijekom stavlja u vremenske okvire bračne zajednice, a ne braka. Bračna zajednica sadržajno odgovara braku, odnosno podrazumijeva postojanje volje supružnika da doista žive kao bračni drugovi, neovisno o tome žive li u istom domaćinstvu ili ne.⁶⁶ Ona može postojati samo u braku,⁶⁷ no prestaje nestankom volje, do čega može doći dok brak još uvijek traje.⁶⁸ Budući da u vremenu između prestanka bračne zajednice i prestanka braka svaki bračni drug može steći novu imovinu, trenutak prestanka bračne zajednice je veoma važan i kao takav često predmet utvrđivanja u sudskom postupku.⁶⁹ Presumira se da bračna zajednica traje sve do prestanka braka,⁷⁰ pa onaj bračni drug koji tvrdi da je ona prestala prije treba to i dokazati. No, s obzirom da bračnu stečevinu čini i imovina koja potječe od stvari ili prava koja su predstavljala predmet bračne stečevine, u bračnu će stečevinu spadati i nove stvari ili prava nastala na taj način, neovisno o tome je li do njihova stjecanja došlo tijekom ili nakon prestanka bračne zajednice.⁷¹ Isto stajalište zauzeo je i Vrhovni sud u presudi posl. br. Rev 393/2011-3 od 5. ožujka 2014. prema kojoj „bračnu stečevinu ne čini samo ona imovina koju su supružnici stekli za vrijeme trajanja bračne zajednice, nego i ona koja proistječe iz te

⁶² Plaća se u obiteljskopravnoj literaturi često navodi kao primjer, s obzirom da zadovoljava pretpostavke za ulazak u bračnu stečevinu. Međutim, to nije sasvim usklađeno s odredbama radnog i obveznog prava koje se odnose na ugovor o radu i mogućnost postavljanja zahtjeva prema poslodavcu te ugovor o bankovnom tekućem računu. Vidi Rešetar, B., Josipović, U., *Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 50, br. 1, 2013., str. 115 – 138.

⁶³ O izazovima ovog pitanja vidi: Šimović, I., *Poslovni udjeli u društvu s ograničenom odgovornošću kao predmet bračne stečevine u Republici Hrvatskoj – teorijske dvojbe i izazovi u praksi*, Zbornik radova, Šesti međunarodni naučni skup, Dani porodičnog prava „Imovinskopravni aspekti porodičnog prava“, Pravni fakultet Univerziteta u Mostaru, Mostar, 2018., str. 255 – 267., Jakupak, T., *Poslovni udjel(i) i bračna stečevina kroz praksu trgovačkih sudova*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 2, 2021., str. 559 – 578., te Hrabar, D., *Prijepori o sudskoj nadležnosti i poslovnim udjelima u svjetlu bračne stečevine*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 72, br. 1-2, 2022, str. 189 – 211.

⁶⁴ U novije vrijeme sve se češće kao dio imovine pojavljuju i kriptovalute, koje zbog svojeg decentraliziranog sustava kojemu se pristupa putem posebnog i jedinstvenog ključa te anonimne, tj. pseudonimne (kriptirane) prirode predstavljaju poseban problem u pogledu dokazivanja vlasništva i mogućnosti njihove učinkovite diobe u postupcima vezanim uz bračnu stečevinu.

⁶⁵ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 458.

⁶⁶ *Ibid.*, str. 459.

⁶⁷ Jakupak, T., *op. cit.* u bilj. 63, str. 561.

⁶⁸ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 459. Takva situacija često nastaje kada do prestanka braka dolazi razvodom ili poništajem, s obzirom da će tada bračni spor, a time i brak, obično trajati i nakon prestanka faktične bračne zajednice.

⁶⁹ Hrabar, D., *op. cit.* u bilj. 63, str. 202.

⁷⁰ Baran, K., Baran, M., Zagajski, S., *Neka pitanja i dvojbe oko bračne stečevine i načela povjerenja u zemljišne knjige – kroz sudsku praksu*, Pravni vjesnik, vol. 23, br. 3 – 4, 2006., str. 52.

⁷¹ Šimović, I., *op. cit.* u bilj. 63, str. 257.

*imovine, pa i u slučaju kad to novo stjecanje bude u korist jednog od supružnika nakon prestanka bračne zajednice“.*⁷²

Obiteljski zakon, afirmirajući načelo ravnopravnosti i obiteljske solidarnosti,⁷³ propisuje neoborivu presumpciju prema kojoj su bračni drugovi u jednakim dijelovima suvlasnici bračne stečevine, neovisno o tome koliko je koji doista pridonio toj imovini,⁷⁴ pod uvjetom da nisu ugovorili drugačije.⁷⁵ Bračnom drugu, kao suvlasniku, pripada idealna polovica svega što ulazi u bračnu stečevinu. Idealni dio stvari u pravnom prometu čini samostalnu stvar, zbog čega bračni drug njime može samostalno raspolagati ako je to moguće s obzirom na narav idealnog dijela te ako time ne dira u prava drugog bračnog druga,⁷⁶ odnosno ne umanjuje ukupnu vrijednost bračne stečevine.⁷⁷ Također, bračni drug snosi sve troškove i terete tog dijela, kao i što ima pravo postavljati sve zahtjeve u vezi s njim.⁷⁸

U članku 37. Obiteljskog zakona uređen je način upravljanja onime što je u bračnoj stečevini. On u skladu sa Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima implicitno zahtijeva suglasnost bračnih drugova, tj, suvlasnika i za redovne i za izvanredne poslove⁷⁹ no radi olakšavanja i ubrzanja pravnog prometa postavlja presumpciju da je za poslove redovite uprave, kao što su redovito održavanje, uporaba i iskorištavanje stvari za njenu redovitu svrhu, poduzete od strane jednog bračnog druga, drugi bračni drug dao svoju suglasnost ako se ne dokaže suprotno.⁸⁰

No, za poslove koji ne spadaju u redovite zakon izrijeком obvezuje bračne drugove na zajedničko poduzimanje posla ili ako jedan bračni drug poduzima posao, na pribavljanje pisane suglasnosti drugoga bračnog druga s ovjerom potpisa kod javnog bilježnika. Pri tome zakon kao izvanredne poslove na nekretninama i pokretninama koje se upisuju u javne upisnike primjerično nabraja promjenu namjene stvari, većih popravaka, dogradnje, nadogradnje, preuređenja, otuđenja cijele stvari, davanja cijele stvari u zakup ili najam na dulje od jedne

⁷² Cit. prema *ibid.*

⁷³ Ruggeri, L., Winkler, S., *op. cit.* u bilj. 60, str. 172.

⁷⁴ Baran, K. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 70, str. 51.

⁷⁵ Obiteljski zakon, čl. 36., st. 3.

⁷⁶ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 52/25, čl. 37. st. 3. – 5.

⁷⁷ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 464.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, čl. 40., st. 1. i čl. 41., st.1.

⁸⁰ Obiteljski zakon, čl. 37. st. 1.

godine, osnivanja hipoteke na cijeloj stvari, davanja pokretne stvari u zalog, osnivanja stvarnih i osobnih služnosti, stvarnoga tereta ili prava građenja na cijeloj stvari.⁸¹

Izostanak suglasnosti bračnog druga ne utječe na prava i obveze treće osobe koja je postupala u dobroj vjeri, tj. ne znajući da se radi o stvari koja spada u bračnu stečevinu, odnosno za nepostojanje suglasnosti, neovisno o tome radi li se o redovitom ili izvanrednom poslu.⁸²

S druge strane, ako je jedan bračni drug poduzeo izvanrednu radnju bez suglasnosti drugog bračnog druga i time mu nanio štetu, drugi bračni drug ima pravo na naknadu te štete.⁸³ Sam Obiteljski zakon ne priznaje to pravo u slučaju da je šteta nastala kao rezultat redovitog posla poduzetog bez suglasnosti, odnosno dogovora. No, unatoč tome, ako bi jedan bračni drug poduzeo pravni posao bez suglasnosti drugog, između njih dvoje će nastati odnos posloводства bez naloga, prema kojemu postoji odgovornost poslovođe, a samim time i pravo na naknadu štete.⁸⁴

3.1.2. Vlastita imovina

Kao što je rečeno, prema Obiteljskom zakonu bračni drugovi mogu imati bračnu stečevinu, ali i svoju vlastitu imovinu.

Vlastita imovina je imovina koju je bračni drug imao u trenutku sklapanja braka te imovina koju je bračni drug stekao za vrijeme trajanja bračne zajednice, ali koja nije stečena radom obavljanim tijekom tog vremena, niti potječe iz njega (npr. nasljedstvo).⁸⁵ Za razliku od imovinske koristi od autorskog prava, koja spada u bračnu stečevinu, samo autorsko djelo spada u vlastitu imovinu bračnog druga koji ga je stvorio.⁸⁶ Iako to Obiteljskim zakonom nije izrijekom propisano, u vlastitu imovinu ulazi i imovina koju je bračni drug stekao nakon prestanka bračne zajednice, pod uvjetom da ta nova imovina nije plod bračne stečevine te stvari i prava koja mu pripadnu nakon razvrgnuća bračne stečevine, tj. suvlasništva.⁸⁷ Važno je napomenuti da bračni drug koji je uložio svoja sredstva u vlastitu imovinu drugog bračnog

⁸¹ Obiteljski zakon, čl. 37. st. 2.

⁸² Obiteljski zakon, čl. 37. st. 3. Isto i Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 465.

⁸³ Obiteljski zakon, čl. 37. st. 3.

⁸⁴ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 465.

⁸⁵ Obiteljski zakon, čl. 39. st. 1.

⁸⁶ Obiteljski zakon, čl. 37. st. 3.

⁸⁷ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 471.

druga prema njemu može postaviti zahtjev za naknadu uložених sredstava⁸⁸ na temelju odredbi Zakona o obveznim odnosima⁸⁹ i Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

3.2. Ugovorno uređenje

Obiteljski zakon ostavlja bračnim drugovima mogućnost da bračnim ugovorom samostalno urede svoje imovinske odnose na način na koji oni to žele.⁹⁰ Nužno je napomenuti da maloljetna nevjesta, tj. maloljetni ženik, ne mogu sklopiti bračni ugovor prije sklapanja braka s obzirom da u tom trenutku još uvijek nemaju poslovnu sposobnost, zbog čega bi ih pri sklapanju takvog ugovora morao zastupati zakonski zastupnik.⁹¹

Bračni ugovor se može sklopiti prije sklapanja braka, u kojem će slučaju imati odgodni učinak,⁹² ali i tijekom trajanja braka.⁹³ Njime se mogu urediti odnosi na već postojećoj, ali i na budućoj imovini i to na svaki način koji nije protivan prisilnim propisima.⁹⁴ Prema tome, predmet bračnog ugovora mogu biti udjeli u bračnoj stečevini, pravo prvokupa određene imovine, upravljanje ili raspolaganje imovine, način razvrgnuća bračne stečevine itd.⁹⁵ Međutim, uglavci o upravljanju ili raspolaganju imovinom imaju pravni učinak prema trećima samo ako su upisani u zemljišne knjige, odnosno u javne upisnike kod kojih je upis nužan za stjecanje prava ili se stvar ne može upotrebljavati bez takvoga upisa.⁹⁶ Uz to zakon izrijekom zabranjuje ugovaranje primjene stranog prava na bračni ugovor⁹⁷ sklopljen među hrvatskim državljanima.⁹⁸

⁸⁸ Gelo, M., *Utjecaj inflacije na obveznopravne zahtjeve bračnih drugova nakon prestanka bračne zajednice*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 60, br. 4, 2023., str. 760.

⁸⁹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23

⁹⁰ Obiteljski zakon, čl. 40. st. 1.

⁹¹ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 474.

⁹² Iako se bračne ugovore sklopljene prije braka često naziva „predbračnim ugovorima“, hrvatsko pravo taj pojam ne poznaje.

⁹³ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 473.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*, str. 474 – 475.

⁹⁶ Obiteljski zakon, čl. 40. st. 2.

⁹⁷ *Ibid.*, čl. 42.

⁹⁸ Majstorović, I., *Ugovorno uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova i autonomija volje*, Zbornik radova, Šesti međunarodni naučni skup, Dani porodičnog prava „Imovinskopravni aspekti porodičnog prava“, Pravni fakultet Univerziteta u Mostaru, Mostar, 2018., str. 108.: „U slučaju postojanja braka s međunarodnim obilježjem, tj. braka u kojem barem jedan bračni drug ima strano državljanstvo ili u kojem bračni drugovi imaju uobičajeno boravište u inozemstvu, pravilo jest da se strano pravo može ugovoriti kao mjerodavno za njihove imovinske odnose“.

Pretpostavka valjanosti bračnog ugovora je njegovo sklapanje u pisanom obliku uz javnobilježničku ovjeru potpisa bračnih drugova,⁹⁹ bez kojeg ugovor neće proizvoditi pravne učinke.

Iako bi bračni ugovori trebali predstavljati „*jamstvo zaštite imovine putem izbjegavanja dugotrajnih sudskih sporova te visokih i nepotrebnih troškova*“¹⁰⁰ taj cilj nije u potpunosti postignut, s obzirom da treća osoba koja ulazi u pravni posao s jednim od bračnih drugova ne mora nužno znati da su oni sklopili bračni ugovor i time izmijenili imovinskopravno stanje i odnose. Olakšanom odvijanju pravnog prometa i smanjenju pravne nesigurnosti, kako prema trećima, tako i među bračnim drugovima međusobno, svakako bi pridonijelo osnivanje registra bračnih ugovora.¹⁰¹

3.3. Odgovornost bračnih drugova prema trećima

Odgovornost bračnih drugova prema trećima primarno uređuje Obiteljski zakon, ali time nije isključena podredna primjena Zakona o obveznim odnosima.

Obiteljski zakon predviđa isključivu odgovornost jednog bračnog druga za pojedinačne obveze, odnosno obveze koje je taj bračni drug imao prije sklapanja braka i obveze koje je samostalno preuzeo nakon sklapanja braka, a koje se ne odnose na tekuće potrebe bračne i obiteljske zajednice.¹⁰² Prilikom tumačenja te odredbe, važno je imati na umu da se „tekuće potrebe“ razlikuju od obitelji do obitelji, ovisno o njihovim subjektivnim kriterijima i ekonomskim prilikama.¹⁰³ Uz to, „*nedvojbeno je da samostalna odgovornost bračnog druga postoji i za obveze koje proizlaze iz njegove vlastite imovine, iako je to zakonodavac propustio navesti*“.¹⁰⁴ Ispunjenje pojedinačnih obveza vjerovnik može tražiti ili iz vlastite imovine tog bračnog druga ili iz njegova suvlasničkog dijela bračne stečevine.¹⁰⁵

Solidarna odgovornost obaju bračnih drugova određena je za obveze koje je jedan bračni drug preuzeo radi namirenja tekućih potreba bračne i obiteljske zajednice, kao i za obveze koje su bračni drugovi preuzeli zajednički u vezi s bračnom stečevinom.¹⁰⁶ No, prema Zakonu o

⁹⁹ Obiteljski zakon, čl. 40. st. 3.

¹⁰⁰ Majstorović, I., *Bračni ugovor kao jamstvo zaštite imovine*, Odvjetnik, br. 5 – 6, 2007., str. 38.

¹⁰¹ Vidi više: Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Registar bračnih ugovora kao doprinos sigurnosti u pravnom prometu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59, br. 5, 2009., str. 1029 – 1068.

¹⁰² Obiteljski zakon, čl. 43.

¹⁰³ Ruggeri, L., Winkler, S., *op. cit.* u bilj. 60, str. 179.

¹⁰⁴ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 478.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ Obiteljski zakon, čl. 44. st. 1.

obveznim odnosima oni će solidarno odgovarati i za tražbine koje proizlaze iz bračne stečevine na temelju općih pravila o odgovornosti suvlasnika te za štetu koju zajedno uzrokuju¹⁰⁷ ili koju počinu njihovo dijete.¹⁰⁸ Solidarno odgovorni bračni drugovi odgovaraju i bračnom stečevinom i vlastitom imovinom, pri čemu se smatra da odgovaraju u jednakim dijelovima, ako nisu drukčije ugovorili.¹⁰⁹ Ako je radi namirenja zajedničkih obveza iz suvlasničkoga dijela bračne stečevine ili iz vlastite imovine jednoga bračnog druga naplaćeno više nego što iznosi njegov dio duga, taj bračni drug ima prema drugom pravo na naknadu toga iznosa iz njegova dijela bračne stečevine, odnosno iz njegove vlastite imovine.¹¹⁰

3.4. Bračna stečevina u slučaju prestanka braka

Prilikom prestanka braka dolazi i do razvrgnuća bračne stečevine. Zakonodavac dopušta bračnim drugovima da u tom slučaju sporazumno urede svoje imovinske odnose, odnosno da se dogovore o predmetu i načinu diobe. No, ako bračni drugovi ne uspiju postići sporazum do razvrgnuća suvlasničke zajednice će doći sudskom odlukom, najčešće donesenom u izvanparničnom postupku.¹¹¹

S obzirom da Obiteljski zakon ne sadrži posebne odredbe o podjeli bračne stečevine, primjenjivat će se odredbe Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima prema kojima svaki bračni drug, kao suvlasnik, ima pravo na razvrgnuće suvlasništva u svako doba, tj, i za vrijeme trajanja braka i nakon njegova prestanka, osim kada bi to bilo na štetu drugog bračnog druga ako je izgledno da su takve okolnosti privremene ili ako je sam bračni drug očitovanjem volje ograničio pravo na razvrgnuće.¹¹²

Prilikom sudskog razvrgnuća, sud će prvo odrediti predmet bračne stečevine ako o tom pitanju ne postoji sporazum, uzimajući u obzir da osobne stvari bračnog druga ulaze u bračnu stečevinu.¹¹³ Nakon što utvrdi opseg, sud mora odrediti i vrijednost bračne stečevine, što čini s

¹⁰⁷ Zakon o obveznim odnosima, čl. 1107. st. 1.

¹⁰⁸ Zakon o obveznim odnosima, čl. 1056 – 1060.

¹⁰⁹ Obiteljski zakon, čl. 44. st. 1. i 3.

¹¹⁰ Obiteljski zakon, čl. 44. st. 2.

¹¹¹ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 467. Do parničnog postupka će doći ako je sporno što ulazi u imovinsku masu bračne stečevine.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ *Ibid.*, str. 468.

obzirom na njenu procijenjenu tržišnu vrijednost u trenutku prestanka bračne zajednice, što je potvrdio i Vrhovni sud u pravomoćnoj presudi br. Rev-x 341/2017-2.¹¹⁴

Od vrijednosti bračne stečevine odbit će se tražbine koje ju terete. Već je spomenuto da bračni drug ima pravo na naknadu štete prema drugome ako uspije dokazati da je drugi raspolagao na štetu vrijednosti bračne stečevine bez njegova pristanka (poslovodstvo bez naloga). Unatoč tomu, „činjenica da se je jedan od bračnih drugova za vrijeme stjecanja bračne stečevine ponašao štedljivo, a drugi rasipno ne utječe na njihove suvlasničke udjele“.¹¹⁵

Glede načina diobe, sud ju može provesti u obliku:

- razdiobe po ekvivalentu, imajući u vidu vrijednost stvari
- fizičke, odnosno geometrijske diobe, ako su stvari djeljive
- civilnog razvrgnuća, odnosno prodajom na javnoj dražbi ako utvrdi da bi se fizičkom diobom znatno umanjila vrijednost stvari, a ne postoji opravdan razlog da ta stvar pripadne samo jednom bračnom drugu¹¹⁶

Obiteljski zakon u članku 46. propisuje posebne odredbe o zaštiti dobrobiti djece i obiteljskog doma u slučaju prestanka braka.¹¹⁷

Tako zakon propisuje da se pokretne stvari koje pretežito koriste maloljetna djeca ne uzimaju u obzir prigodom razvrgnuća bračne stečevine, već ostaju u posjedu djece, odnosno onog roditelja s kojim će djeca stanovati. No, time zakon propisuje posjednika, a ne vlasnika, iz čega proizlazi zaključak da te pokretnine ostaju u režimu bračne stečevine, što ostavlja otvorenu mogućnost naknadnog spora.¹¹⁸

U stavku 2. toga članka, zakon određuje da sud može na zahtjev bračnog druga odrediti da pravo stanovanja u obiteljskom domu koji predstavlja bračnu stečevinu ostvaruje samo jedan roditelj sa zajedničkom maloljetnom djecom nad kojom roditelji ostvaruju roditeljsku skrb, s time da to pravo stanovanja može trajati najdulje do razvrgnuća suvlasništva na nekretnini koja predstavlja obiteljski dom. Kada odlučuje o pravu stanovanja sud može, ako to opravdavaju

¹¹⁴ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. Rev-x 341/2017-2, Tražilica odluka sudova RH

¹¹⁵ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 469.

¹¹⁶ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, čl. 50.

¹¹⁷ Obiteljski zakon, čl. 46.

¹¹⁸ Hrabar, D., *et al.*, *op. cit.* u bilj. 4, str. 468. U pravilu će te pokretnine imati malu vrijednost pa je vjerojatnost spora mala, ali ona svejedno postoji.

okolnosti slučaja, odrediti roditelju koji s djecom ostaje stanovati u obiteljskom domu obvezu plaćanja paušalnog iznosa najamnine drugom roditelju, kao i plaćanje režijskih troškova. Pri odlučivanju o pravu stanovanja i najamnini, sud mora voditi računa o načelu razmjernosti, štititi pravo djece na stanovanje u obiteljskom domu i istodobno postupati pravedno prema onom roditelju na čiji teret će se ostvarivati pravo stanovanja. Međutim, sud može, s obzirom na okolnosti slučaja, odbiti zahtjev za stanovanje u obiteljskom domu ako ukupni prihodi bračnih drugova ne bi mogli osigurati troškove odvojenoga stanovanja i života bračnih drugova i djece. Roditelji mogu tražiti izmjenu odluke o pravu stanovanja i obvezi plaćanja najamnine, odnosno režija ako se promijene okolnosti na temelju kojih je odluka bila donesena.

4. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI SLOVENIJI

Kao i Obiteljski zakon, i Družinski zakonik određuje da će imovinski odnosi bračnih drugova biti uređeni zakonom ako ih oni sporazumom ne urede drugačije.¹¹⁹

4.1. Zakonsko uređenje

Zakon propisuje da za zadovoljavanje svih potreba životne zajednice i za uzdržavanje obitelji bračni drugovi doprinose razmjerno svojim mogućnostima¹²⁰, što u imovinskom pogledu, u izostanku drugačijeg sporazuma, mogu činiti iz zajedničke ili posebne imovine, tj. imovine koja je u vlastitom vlasništvu pojedinog bračnog druga.¹²¹

4.1.2. Zajednička imovina

Za razliku od hrvatskog uređenja u kojem su bračni drugovi suvlasnici bračne stečevine, u Sloveniji postoji zajedničko vlasništvo takve imovine, jer je ona shvaćena kao ekonomska zajednica bračnih drugova koja ima ulogu zaštite obitelji i njene stabilnosti.¹²² Drugim riječima,

¹¹⁹ Družinski zakonik, čl. 65.

¹²⁰ *Ibid.*, čl. 61.

¹²¹ *Ibid.*, čl. 66.

¹²² Žnidaršič, V., *Premoženjska razmerja med zakoncema*, Bonex, Ljubljana, 2001., str. 218. Takvo shvaćanje preuzeto je iz njemačke (Zugewinnsgemeinschaft) i francuske (communauté réduite aux acquêts) pravne doktrine.

dok u Hrvatskoj svaki bračni drug ima određeni idealni udio u svemu što spada u bračnu stečevinu, u Sloveniji su takvi udjeli neodređeni.¹²³

Zajedničku imovinu bračnih drugova čine sva imovinska prava stečena radom ili uz naknadu tijekom trajanja životne zajednice bračnih drugova, kao i imovina stečena na temelju ili uz pomoć zajedničke imovine, odnosno iz imovine koja iz nje proizlazi,¹²⁴ neovisno o tome tko je formalno stekao tu imovinu ili više pridonio njenom nastanku, tj. povećanju.¹²⁵ Prema toj definiciji, u zajedničku imovinu ulaze i prihodi iz vlastite imovine (npr. supružnik ima stan koji je u vlastitoj imovini, ali najamnina koju prima tijekom trajanja braka je zajednička imovina).¹²⁶

Uzimajući u obzir načelo ravnopravnosti bračnih drugova te radi priznavanja emocionalne i obiteljske potpore koja u praksi često omogućuje stjecanje financijskih prihoda,¹²⁷ prilikom definiranja zajedničke imovine nužno je u obzir uzeti i one doprinose koji nisu u financijskom obliku, poput kućanskog rada ili brige o djeci.¹²⁸ Važno je istaknuti da je stjecanje uz naknadu osnovni uvjet za svrstavanje imovine u zajedničku, pri čemu ta naknada može biti dana u novcu od strane jednog ili obaju bračnih drugova, ali i u obliku ulaganja, zaposlenja te drugih oblika rada.¹²⁹ Presumira se da sve ono što je stečeno uz naknadu tijekom trajanja braka i životne zajednice spada u zajedničku imovinu, ali bračni drug koji se s time ne slaže ima pravo dokazivati suprotno.¹³⁰ Zajedničkom imovinom će se često smatrati i ono što je nastalo „miješanjem osobnih imovina“, odnosno ono što je iz osobnih imovina uloženo u zajedničku ili ono što je osobnim imovinama kupljeno sa svrhom da bude zajedničko. U takvim situacijama će imovine ostati odvojene samo ako se mogu jasno dokazati izvori imovina te sredstva ponovno razdvojiti.¹³¹ No, stjecanje zajedničke imovine miješanjem osobnih ne treba poistovjećivati s „mješovitom imovinom“, odnosno imovinom koja se stječe kombinirajući vlastitu (ili vlastite) i zajedničku imovinu. Takva imovina nije (samo) zajednička zbog čega treba utvrditi izvore sredstava kojima je ona stečena te njihove udjele.¹³²

¹²³ Družinski zakonik., čl. 68.

¹²⁴ *Ibid.*, čl. 67.

¹²⁵ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 23, str. 114.

¹²⁶ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20, str. 84.

¹²⁷ Žnidaršić Skubic u: Novak, B. (ur.), *op. cit.* u bilj. 25, str. 189.

¹²⁸ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20, str. 115.

¹²⁹ *Ibid.*, str. 118.

¹³⁰ *Ibid.*, str. 119.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Žnidaršić, V., *op. cit.* u bilj. 122., str. 311.

U skladu s pravnom prirodom zajedničke imovine, Družinski zakonik propisuje da bračni drugovi ne mogu samostalno raspolagati svojim neodređenim udjelima u njoj¹³³ te da moraju zajednički i sporazumno upravljati i raspolagati svime onime što u nju ulazi¹³⁴ jer će, u slučaju raspolaganja od strane samo jednog supružnika doći do ništavosti pravnog posla koja može biti uklonjena jedino naknadnim pristankom drugog bračnog druga.¹³⁵ Iznimka od obvezne suglasnosti postoji u slučaju kada jedan bračni drug raspolaže pokretninom manje vrijednosti ili obavlja pravne poslove redovnog upravljanja zajedničkom imovinom, u kojem će se smatrati da ima suglasnost drugog bračnog druga.¹³⁶ Sve navedeno će, naravno, biti bespredmetno ako bračni drugovi o tome sklope sporazum kojim oni mogu odrediti da će zajedničkom imovinom upravljati ili raspolagati samo jedan od njih. No, i u takvim slučajevima će taj bračni drug morati uzeti u obzir i interese drugog bračnog druga.¹³⁷

Premda na temelju ugovora jedan bračni drug može imati pravo da načelno sam upravlja i raspolaže zajedničkom imovinom, to pravo nije bez zakonskih ograničenja. Prvo, on ne može samostalno, odnosno bez suglasnosti drugog bračnog druga otuđiti, opteretiti ili dati u najam stan koji spada u zajedničku imovinu i koji čini njihov obiteljski dom¹³⁸, niti na njemu osnovati služnost ili neko drugo pravo koje bi ometalo njegovo korištenje. Drugo, kada je najmoprimac obiteljskog doma samo jedan bračni drug, taj ne smije otkazati najam bez pisanog pristanka drugog bračnog druga, bez kojeg otkaz ugovora o najmu nema pravni učinak.¹³⁹ U slučaju povrede nekog od navedenih pravila, drugi bračni drug ima pravo pobijati takav pravni posao te tražiti naknadu štete.¹⁴⁰ No, ako bračni drug u tim situacijama uskrati pristanak bez opravdanog razloga, o njima može odlučiti sud, uzimajući u obzir stambene potrebe bračnih drugova, njihove opravdane interese, potrebe i dobrobit djece koja žive s njima te druge okolnosti slučaja.¹⁴¹ Neovisno o tome je li došlo do kakve povrede, svaki od bračnih drugova može u svakom trenutku, izuzev neprimjerenog vremena, odustati od dogovora o upravljanju i raspolaganju imovinom.¹⁴²

¹³³ Žnidaršić Skubic, V., *op. cit.* u bilj. 127., str. 191.

¹³⁴ Družinski zakonik, čl. 69. st. 1.

¹³⁵ Žnidaršić Skubic, V., *op. cit.* u bilj. 127., str. 194.

¹³⁶ Družinski zakonik, čl. 69. st. 2.

¹³⁷ Družinski zakonik, čl. 70. st. 1. i 2.

¹³⁸ Obiteljski dom je kuća ili stan u kojem će supružnici zajedno živjeti i koji će biti njihov dom i dom djece koja će živjeti s njima.

¹³⁹ Družinski zakonik, čl. 70. st. 3. u vezi s čl. 59.

¹⁴⁰ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 23, str. 124.

¹⁴¹ Družinski zakonik, čl. 59. st. 4.

¹⁴² Družinski zakonik, čl. 70. st. 2.

Za one obveze bračnih drugova koje se smatraju zajedničkim, kao što su obveze koje prema općim propisima terete oba bračna druga, obveze nastale u vezi sa zajedničkom imovinom te obveze koje bračni drug preuzme za tekuće potrebe životne zajednice s drugim bračnim drugom ili obitelji, bračni drugovi solidarno odgovaraju i zajedničkom i posebnom imovinom.¹⁴³ Međutim, bračni drug koji je pri podmirenju zajedničke obveze platio više od svog dijela može zahtijevati odgovarajuću naknadu od drugog bračnog druga.¹⁴⁴

4.1.2.1. Podjela zajedničke imovine

Zajednička imovina može se podijeliti u slučaju prestanka braka, ali i tijekom trajanja braka, i to na način da bračni drugovi o tom pitanju postignu poseban sporazum koji mora biti zaključen u obliku javnobilježničkog akta, ili da sud donose odluku o podjeli na temelju prijedloga jednog supružnika. O podjeli se bračni drugovi mogu dogovoriti i u okviru ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa, pri čemu će se podjela provoditi prema stanju u trenutku početka djelovanja toga ugovora, a u izostanku bilo kojeg oblika sporazuma primijenit će se zakonske odredbe o podjeli.¹⁴⁵

Sudski postupak podjele započinje utvrđivanjem opsega zajedničke imovine, tj. objekata koji u nju ulaze i njihove tržišne vrijednosti.¹⁴⁶ Kao i u Hrvatskoj, bračni drug koji tvrdi da nešto nije dio zajedničke imovine u ovom trenutku mora to i dokazati.¹⁴⁷ Nakon toga se određuju dugovi i potraživanja svakog bračnog druga u vezi sa zajedničkom imovinom,¹⁴⁸ tj. svaki bračni drug u svoj udio uračunava sve što duguje zajedničkoj imovini. Trenutak određivanja vrijednosti zajedničke imovine nije propisan Družinskim zakonom, ali na temelju odredbi o diobi suvlasništva¹⁴⁹ u praksi se razvilo stajalište da je mjerodavna vrijednost u trenutku donošenja odluke. Tako utvrđena vrijednost imovine se umanjuje za dugove koji postoje prema posebnoj imovini svakog bračnog druga.¹⁵⁰ Naposljetku se određuju njihovi udjeli na preostaloj zajedničkoj imovini putem sporazuma ili sudske odluke.¹⁵¹

¹⁴³ Družinski zakonik, čl. 82. st. 1.

¹⁴⁴ Družinski zakonik, čl. 82. st. 2.

¹⁴⁵ Družinski zakonik, čl. 71.

¹⁴⁶ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 23., str. 133.

¹⁴⁷ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20., str. 87.

¹⁴⁸ Družinski zakonik, čl. 72.

¹⁴⁹ Stvarnopravni zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 87/02, 91/13, 23/20, čl. 69 - 71.

¹⁵⁰ Vrtačnik, U. u: Novak, B. (ur.), *op. cit.* u bilj. 25., str. 199.

¹⁵¹ Družinski zakonik, čl. 73.

Ako sporazum o tome ne postoji, sud će poći od pretpostavke da su udjeli bračnih drugova jednaki, ali on može donijeti i drugačiji zaključak ako se ispostavi da su omjeri njihovih doprinosa u zajedničku imovinu značajno različiti, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, osobito prihode svakog bračnog druga, pomoć koju jedan pruža drugome, brigu i odgoj djece, obavljanje kućanskih poslova, brigu o domu i obitelji, očuvanje imovine te svaki drugi oblik rada i suradnje u upravljanju, očuvanju i povećanju zajedničke imovine.¹⁵²

Nakon utvrđivanja udjela, bračni drugovi mogu postići sporazum¹⁵³ o načinu podjele imovine, koji je valjan i ako rezultira time da oni postaju suvlasnici stvari u omjeru svojih udjela. No, ako sporazum o načinu podjele nije postignut, sud dijeli imovinu fizičkom diobom, civilnom podjelom ili dodjeljivanjem stvari jednom bračnom drugu uz obvezu naknade vrijednosti.¹⁵⁴

Bračnom drugu se mogu, na njegov zahtjev i na račun njegova udjela, dodijeliti i predmeti iz zajedničke imovine koji su namijenjeni obavljanju njegova zanimanja ili druge djelatnosti, odnosno predmeti koji mu omogućuju ostvarivanje prihoda. Isto vrijedi i za predmete namijenjene isključivo osobnoj uporabi jednog od bračnih drugova, a koji nisu njegova posebna imovina.¹⁵⁵

4.1.3. Posebna imovina

Družinski zakonik posebnu imovinu definira kao imovinu koju je bračni drug stekao prije sklapanja braka ili bez naknade tijekom trajanja braka. No, posebnom imovinom će se smatrati i manje vrijedne stvari koje su namijenjene isključivo osobnoj uporabi jednog bračnog druga, neovisno o vremenu ili načinu njihova stjecanja.¹⁵⁶ Na takvoj imovini bračni drug ima samostalno pravo vlasništva, što znači da njome može slobodno upravljati i raspolagati.¹⁵⁷

U posebnu imovinu ulaze i posebne obveze bračnog druga, odnosno obveze koje je imao prije sklapanja braka te one koje preuzme nakon sklapanja braka, a ne predstavljaju zajedničke obveze. Za posebne obveze bračni drug odgovara i svojom posebnom imovinom, ali i svojim udjelom na zajedničkoj imovini.¹⁵⁸

¹⁵² Družinski zakonik, čl. 74.

¹⁵³ I sporazum sklopljen u ovom trenutku mora biti u obliku javnobilježničkog akta.

¹⁵⁴ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 23., str. 132.

¹⁵⁵ Žnidaršić Skubic, V., *op. cit.* u bilj. 127., str. 217.

¹⁵⁶ Družinski zakonik, čl. 77.

¹⁵⁷ Družinski zakonik, čl. 78.

¹⁵⁸ Družinski zakonik, čl. 84.

Družinski zakonik posebno uređuje određene situacije ulaganja zajedničke ili posebne imovine jednog bračnog druga u posebnu imovinu drugog:

- a) ako bračni drug ulaže rad ili sredstva u nekretninu koja je posebna imovina drugog bračnog druga, oni mogu postići sporazum o postojanju i visini njegova udjela, odnosno potraživanja te o njegovu osiguranju, ali o tim pitanjima može odlučiti i sud na zahtjev bračnog druga ako do sporazuma nije došlo¹⁵⁹
- b) ako bračni drug ulaže svoj doprinos u trgovačko društvo, drugu pravnu osobu ili u poduzeće samostalnog poduzetnika koje predstavlja posebnu imovinu drugog bračnog druga, bračni drugovi mogu ili ugovorom odrediti oblik sudjelovanja bračnog druga koji ulaže doprinos, ili će se smatrati da je ulogom sklopljen društveni ugovor¹⁶⁰ na temelju kojeg taj bračni drug ima pravo na udio u društvu, tj. razmjerni dio dobiti i naknadu za doprinos¹⁶¹ koja se utvrđuje na temelju njegova doprinosa prema povećanju imovine ili dobiti¹⁶²
- c) ako bračni drugovi zajedno obavljaju gospodarsku djelatnost ili su u njoj sudjelovali, na imovinska pitanja iz te djelatnosti će se primarno primjenjivati društveni ugovor, ugovor o radu ili drugi sličan ugovor, a ugovor o uređenju imovinskopravnih odnosa sekundarno, odnosno tek ako navedenih ugovora nema, dok će do primjene zakonskog uređenja imovinskih odnosa doći tek tercijarno, u slučaju da bračni drugovi nisu sklopili niti jedan od ugovora prve vrste, niti ugovor o uređenju imovinskopravnih odnosa, ili se njihovim tumačenjem ne mogu riješiti pitanja iz zajedničke gospodarske djelatnosti^{163 164}

U situaciji pod c), odnosno u slučajevima zajedničkog obavljanja gospodarske djelatnosti sudska praksa iznjedrila je specifično rješenje. Naime, u slučaju primjene zakonskog režima na

¹⁵⁹ Vrtačnik, U., *op. cit.* u bilj. 150., str. 223. U tom slučaju među bračnim drugovima nastaje obveznopravni odnos koji je pravni temelj za postojanje tražbine.

¹⁶⁰ Družinski zakonik, čl. 80.

¹⁶¹ Dugar, G., ur. Novak, B., *op. cit.* u bilj 26, str. 227. Njemačka pravna teorija je za situacije u kojima bračni drugovi zajednički djeluju prema istom gospodarskom cilju, ali bez formalnog ugovora razvila koncept tzv. unutarnje građanskopravne zajednice (*innere Gesellschaft*).

¹⁶² *Ibid.*, str. 239.

¹⁶³ Družinski zakonik, čl. 81.

¹⁶⁴ Za više o problematici poslovnih udjela bračnih drugova vidi Dugar, G., *Division of an equity stake in a company due to division of common property of the spouses*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64, br. 2., Zagreb, 2014., str. 199 – 224.

poslovnu imovinu sudovi su utvrdili postojanje posebne kategorije imovine, tzv. zajedničke gospodarske aktivnosti bračnih drugova, koja ima elemente i zajedničkog ulaganja i zajedničkog rada te se ne smatra dijelom zajedničke imovine, u odnosu na koju se razlikuje po tome što ju čini samo imovina nastala zajedničkim poslovanjem te po činjenici da se udjeli u njoj uvijek određuju realno, ne polazeći od presumpcije jednakih doprinosa.¹⁶⁵

Slijedeći zakonsku logiku glede ostalih situacija, možemo zaključiti da ulaganja iz zajedničke ili posebne imovine jednog bračnog druga u posebnu imovinu drugog bračnog druga daju tom bračnom drugu pravo na stjecanje udjela u povećanoj vrijednosti takve imovine¹⁶⁶ ili barem pravo na odgovarajuću naknadu.¹⁶⁷

4.2. Ugovorno uređenje

Slovensko pravo izriekom dopušta bračnim drugovima međusobno sklapanje svih pravnih poslova te stjecanje prava i obveza na toj osnovi. No, da bi takvi ugovori bili valjani, moraju biti sklopljeni u obliku javnobilježničkog akta,¹⁶⁸ osim ako se radi o uobičajenom manjem darovanju koje je razmjerno imovinskom stanju bračnog druga darovatelja.¹⁶⁹ No, i za takve darove će oblik javnobilježničkog akta biti nužan ako je tako propisano posebnim propisom.¹⁷⁰

U skladu s time, bračni drugovi mogu sklopiti i ugovor o uređenju imovinsko-pravnih odnosa, koji je slovenski ekvivalent hrvatskog bračnog ugovora. Njime bračni drugovi samostalno uređuju svoje imovinske odnose i druga imovinska pitanja¹⁷¹ kako za vrijeme trajanja braka, tako i ona koja mogu nastati u slučaju razvoda na način koji se razlikuje od zakonskog.¹⁷² Dakle, taj ugovor može sadržavati odredbe o zajedničkoj imovini, ali i o posebnoj imovini jednog ili obaju bračnih drugova, kao i odredbe o međusobnim pravima i obvezama.¹⁷³ Međutim, ako je ugovor nevaljan ili nejasan do te mjere da nije moguće utvrditi sadržaj imovinskog režima o kojem su se bračni drugovi željeli dogovoriti, vrijedit će zakonski imovinski režim.¹⁷⁴

¹⁶⁵ Novak, B., *op. cit.* u bilj. 20., str. 92.

¹⁶⁶ *Ibid.*, str. 84.

¹⁶⁷ Žnidaršič, V., *op. cit.* u bilj. 122., str. 343.

¹⁶⁸ Žnidaršič Skubic, V., Erjavec, N., u: Novak, B. (ur.) *op. cit.* u bilj. 26, str. 178. Oblik javnobilježničkog akta trajno osigurava pravnu sigurnost zbog obveza koje javnim bilježnicima propisuje slovenski Zakon o notariatu.

¹⁶⁹ Družinski zakonik, čl. 64.

¹⁷⁰ Žnidaršič Skubic, V., Erjavec, N., *op. cit.* u bilj. 168., str. 185.

¹⁷¹ Družinski zakonik, čl. 89.

¹⁷² Družinski zakonik, čl. 85. st. 1.

¹⁷³ Žnidaršič Skubic, V., Erjavec, N., *op. cit.* u bilj. 168., str. 265.

¹⁷⁴ Družinski zakonik, čl. 89.

Ako do takvog sporazuma dođe u braku, on vrijedi od dana sklapanja ugovora, osim ako samim ugovorom nije određeno drugačije. No, ako ugovor sklapaju nevjesta i ženik, onda ugovoreni imovinski režim počinje proizvoditi učinke danom sklapanja braka ili drugim danom određenim u ugovoru.¹⁷⁵

Da ugovor ne bi bio pobojan, prije sklapanja ugovora nevjesta i ženik moraju jedno drugoga upoznati sa svojim imovinskim stanjem,¹⁷⁶ a javni bilježnik ima obvezu bračne drugove upoznati sa zakonskim imovinskim režimom i poučiti ih o pravima i obvezama koje iz njega proizlaze te ih nepristrano savjetovati i uvjeriti se u njihovo razumijevanje pravnih posljedica ugovora te njegovu dopuštenost.¹⁷⁷

Značajnija razlika u odnosu na hrvatsko pravo postoji u obvezi upisivanja ugovora u registar ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa,¹⁷⁸ o čemu bračne drugove također upoznaje javni bilježnik.¹⁷⁹ Upis u registar nije uvjet valjanosti ugovora, ali izostanak upisa u odnosu prema trećim osobama koje postupaju u dobroj vjeri stvara presumpciju da među bračnim drugovima vrijedi zakonsko uređenje,¹⁸⁰ premda ni upis ugovora ne isključuje opća pravila o povjerenju u zemljišne knjige.¹⁸¹

4.2.1. Registar ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa

Registar ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa je računalno vođena zbirka podataka koju vodi *Notarska zbornica Slovenije*.¹⁸²

Do upisa dolazi na temelju zahtjeva javnog bilježnika koji je sastavio ugovor o uređenju imovinskih odnosa bračnih drugova. On zahtjev mora poslati u roku od osam dana, računajući od:

- a) primitka izvatka iz matice vjenčanih u slučaju da je ugovor sklopljen prije braka

¹⁷⁵ Družinski zakonik, čl. 85. st. 2. i st. 3.

¹⁷⁶ Žnidaršič Skubic, V., Erjavec, N., *op. cit.* u bilj. 168., str. 270. Autorice naglašavaju da u praksi bračni drugovi nerijetko sklapaju ugovore bez potpunog uvida u imovinsko stanje drugog, što često može dovesti do zablude o predmetu ugovora i nevaljanosti ugovora.

¹⁷⁷ Erjavec, N., u: Novak, B. (ur.) *op. cit.* u bilj. 25., str. 278. Njegova obveza se u praksi tumači strogo, jer se radi o zaštiti osoba koje često nemaju pravno znanje,

¹⁷⁸ Družinski zakonik, čl. 85., st. 4.

¹⁷⁹ Družinski zakonik, čl. 87.

¹⁸⁰ Družinski zakonik, čl. 94. Činjenicu da upis ugovora u registar nije uvjet njegove valjanosti potvrđuje i čl. 93. st. 1. prema kojemu se „podatci iz članka 91. (odnosno svi osnovni podatci vezani za ugovor) koriste (samo) za dokazivanje postojanja ugovora o uređenju imovinskopravnih odnosa“.

¹⁸¹ Družinski zakonik, čl. 93. st. 3.

¹⁸² Družinski zakonik, čl. 90. st. 1. Ekvivalent Javnobilježničkoj komori u Hrvatskoj.

- b) od sklapanja ili izmjene ugovora ako je on sklopljen, tj. izmijenjen nakon sklapanja braka
- c) od drugog dana koji je ugovorom određen kao početak djelovanja.¹⁸³

U registar se upisuje činjenica upisa, ali sadržaj ugovora ostaje povjerljiv.¹⁸⁴

Isto tako, u slučaju da bračni drugovi žele raskinuti ugovor, oni zahtjev za upis prestanka važenja ugovora šalju javnom bilježniku, koji će predmetni zahtjev s naznačenim datumom prestanka, poslati Javnobilježničkoj komori Slovenije u roku od osam dana od primitka zahtjeva.¹⁸⁵

4.3. Posebna pravila u slučaju razvoda braka

Osim pravila o uzdržavanju,¹⁸⁶ Družinski zakonik sadrži i odredbe o stambenoj zaštiti i vraćanju darova u slučaju razvoda braka.

U vezi stambene zaštite propisano je da svaki bračni drug može zahtijevati da mu drugi bračni drug prepusti na korištenje stan u kojem zajedno žive ili su živjeli, ili dio tog stana, o čemu odlučuje sud ako to zahtijeva dobrobit djece, uzimajući u obzir i stambene potrebe bračnih drugova te njihove opravdane interese. Međutim, ako je samo jedan bračni drug vlasnik ili nositelj prava građenja, prava uživanja ili prava uporabe na zemljištu na kojem se nalazi taj stan, ili je samo jedan etažni vlasnik tog stana, ili je pravo vlasništva ili služnosti stana u suvlasništvu jednog bračnog druga i treće osobe, sud može dodijeliti stan u cijelosti ili djelomično drugom bračnom drugu samo ako on nema drugog odgovarajućeg stana i ako bi odbijanje zahtjeva dovelo do iznimno teškog životnog položaja za njega i djecu. U svakom slučaju sud dodjeljuje stan na korištenje samo na određeno vrijeme – ono koje je potrebno da se bračni drug i djeca prilagode novoj situaciji i urede životne okolnosti, a najdulje na šest mjeseci, premda se taj rok može produljiti za dodatnih šest mjeseci. Ako sud dodijeli stan na korištenje jednom bračnom drugu, na zahtjev drugog bračnog druga određuje i iznos naknade za korištenje stana, osim ako prvi bračni drug nema dovoljno sredstava za život. Bračni drug koji je dužan prepustiti stan drugom bračnom drugu mora se suzdržati od svega što bi otežalo ili onemogućilo korištenje stana. Ako pri razvodu bračni drug nad kojim drugi bračni drug vrši

¹⁸³ Družinski zakonik, čl. 90. st. 3.

¹⁸⁴ Podgoršek, B., u: Novak, B. (ur.) *op. cit.* u bilj. 25., str. 284.

¹⁸⁵ Družinski zakonik, čl. 90. st. 6.

¹⁸⁶ Družinski zakonik, čl. 100 – 108.

nasilje, ili nad njegovom djecom, zahtijeva isključivo korištenje stana, primjenjuje se zakon koji uređuje zaštitu od nasilja u obitelji.¹⁸⁷

Što se tiče darova, zakon određuje da se uobičajeni darovi koje su si bračni drugovi darovali prije ili tijekom braka ne vraćaju ako su razmjerni imovinskim prilikama bračnog druga darovatelja, dok se ostali darovi, osobito oni koji nisu razmjerni imovinskim prilikama darovatelja, moraju vratiti, osim ako se bračni drugovi drukčije ne dogovore u obliku javnobilježničkog akta. Darovi se moraju vratiti u stanju u kojem su bili u trenutku podnošenja tužbe za povrat darova, a ako njihov povrat nije moguć jer su otuđeni, onda se vraća njihova vrijednost u novcu ili stvar dobivena za njih.¹⁸⁸

5. IMOVINSKI ODNOSI U REPUBLICI SRBIJI

Imovinski odnosi bračnih drugova u Republici Srbiji uređeni su primarno Porodičnim zakonom, kojim se u članku 9., kao i u hrvatskom Obiteljskom zakonu te slovenskom Družinskom zakoniku, određuje da se imovinski odnosi u bračnih drugova mogu urediti ugovorom, ali i zakonski u slučaju izostanka sporazuma.¹⁸⁹

5.1. Zakonsko uređenje

Za razliku od hrvatskog prava, a slično kao Družinski zakonik, Porodični zakon imovinu bračnih drugova dijeli na zajedničku i posebnu.¹⁹⁰

5.1.1. Zajednička imovina

Zajednička imovina je određena kao imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice.¹⁹¹

¹⁸⁷ Družinski zakonik., čl. 109. Isto i Novak, B., *op. cit.* u bilj. 25., str. 169 – 171. Stanovanjski zakon, Uradni list Republike Slovenije, br. 69/03, 18/04, 47/06, 45/08, 57/08, 62/10, 56/11, 87/11, 40/12, 14/17, 27/17, 59/19, 189/20, 90/21, 18/23, 77/23, 61/24, 57/2 propisuje da se u slučaju razvoda stan koji je u zajedničkoj imovini može dodijeliti supružniku koji ima skrbništvo nad djecom.

¹⁸⁸ Družinski zakonik, čl. 110.

¹⁸⁹ Porodični zakon, čl. 9.

¹⁹⁰ Porodični zakon, čl. 29. st. 1.

¹⁹¹ Porodični zakon, čl. 171. st. 1.

Radom koji utječe na zajedničku imovinu se ne smatra samo rad u obliku zaposlenja koji putem zarade (plaće) ima izravne financijske efekte na imovinu, već i rad bračnog druga kojim se drugom bračnom drugu omogućava stjecanje (veće) zarade, kao i rad koji doprinosi održanju imovine, odnosno njenom minimalnom smanjenju.¹⁹² Uz to, rad obaju bračnih drugova ne mora u jednakoj mjeri doprinositi njihovoj zajedničkoj imovini. Međutim, nejednak doprinos ostavlja mogućnost sudu da u slučaju diobe dosudi pravičnu naknadu u novcu onom bračnom drugu čiji je doprinos bio veći. Naravno, takvo uređenje ne sprječava bračnog druga u dokazivanju da rad drugog supružnika ni na koji način nije pridonio zajedničkoj imovini.¹⁹³

Isto kao i kod bračne stečevine u hrvatskom pravu, imovina mora biti stečena tijekom trajanja bračne zajednice da bi se smatrala zajedničkom. Dakle, relevantno je trajanje bračne zajednice, a ne braka ili života na istoj adresi.¹⁹⁴ Kao i u hrvatskoj pravnoj teoriji, bračna zajednica pretpostavlja zajednički i faktički bračni život bračnih drugova, njihovu emocionalnu i ekonomsku zajednicu.¹⁹⁵ No, „prema ustaljenoj sudskoj praksi, kratkotrajni prekid bračne zajednice, u trajanju od 5 ili 6 mjeseci, ne predstavlja okolnost koja dovodi do gubljenja karaktera zajedničke imovine za onu imovinu koju su supružnici stekli u braku. U praksi ima slučajeva da supružnici stiču (imovinu) dugi niz godina, razvedu se, pa nakon nekoliko mjeseci ponovno zaključe brak, pa npr. nastave sa izgradnjom ranije započetog objekta i dovrše ga nakon ponovnog stupanja u brak“.¹⁹⁶

Osim imovine stečene radom, zajedničku imovinu čini i imovina stečena korištenjem prava intelektualnog vlasništva tijekom trajanja braka,¹⁹⁷ kao i prihodi od zajedničke imovine, prihodi od posebne imovine koji su ostvareni radom drugog bračnog druga, stvari nabavljene zajedničkom imovinom, naknade koje su dobivene za stvari iz zajedničke imovine, naknade koje su dobivene za rad supružnika, a ne predstavljaju zaradu te imovina stečena ugovorom o doživotnom uzdržavanju, neovisno jesu li oba ili samo jedan supružnik davatelji uzdržavanja.¹⁹⁸

Zanimljiva distinkcija u odnosu na hrvatsko pravo postoji kod imovine stečene igranjem igara na sreću. Kao što je rečeno, u Hrvatskoj ta imovina uvijek spada u bračnu stečevinu, s obzirom da je skoro nemoguće utvrditi njeno podrijetlo. Srpski zakonodavac prati istu pravnu logiku, ali

¹⁹² Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 336.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ *Ibid.*, str. 102.

¹⁹⁵ Počuča, M., *Zajednička imovina supružnika*, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, vol. 2, 2012., str. 130.

¹⁹⁶ *Ibid.*, str. 131.

¹⁹⁷ Porodični zakon., čl. 171. i čl. 173.

¹⁹⁸ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 336 – 337.

propisuje da je imovina stečena kockanjem tijekom trajanja braka zajednička imovina, ali samo ako je bračni drug u igru uložio imovinu koja spada u zajedničku. Dakle, ako bračni drug koji je ostvario dobitak dokaže da je u igru uložio posebnu imovinu, taj dobitak pripada samo njemu.¹⁹⁹

Kao i u Sloveniji, zajednička imovina u Srbiji je, kao što i samo ime kaže – zajednička, što znači da njeni vlasnici, tj. bračni drugovi nemaju (realne ili idealne) udjele u njoj, već su oboje jednaki i nepodijeljeni vlasnici svega onoga što je stečeno radom za vrijeme trajanja njihove bračne zajednice.²⁰⁰ U skladu s time, članak 174. propisuje da bračni drug ne može raspolagati svojim udjelom u zajedničkoj imovini niti može svoj udio u zajedničkoj imovini opteretiti pravnim poslovima za života, kao i to da zajedničkom imovinom bračni drugovi upravljaju i raspolazu zajednički i sporazumno, pri čemu se presumira da bračni drug uvijek obavlja redovite poslove upravljanja uz suglasnost drugog bračnog druga. Dakle, da jedan bračni drug poduzme „izvanredni“ posao (npr. otuđi stvar iz zajedničke imovine) bez suglasnosti drugoga, takav pravni posao će biti ništav.^{201 202} Međutim, bračni drugovi mogu posebnim ugovorom sklopljenim u obliku ovjerene isprave odrediti da će jedan od njih biti ovlašten upravljati i raspolagati cijelom ili nekim dijelom zajedničke imovine, o čemu će još biti riječi kasnije.

U slučaju raspolaganja zajedničkom imovinom nakon prestanka bračne zajednice, a prije diobe imovine, sudska praksa zauzela je specifično stajalište. Naime, ako takvo raspolaganje vrši samo jedan bračni drug bez suglasnosti drugog, i na taj način poveća njenu vrijednost, time drugi ne stječe pravo (su)vlasništva na tako stečenoj imovini, već samo obveznopravni zahtjev za naknadu vrijednosti svoga dijela. Takav stav sudova je zanimljiv, ali i logičan, s obzirom da do stjecanja takve imovine nije došlo tijekom trajanja bračne zajednice, što je uvjet za njen ulazak u zajedničku imovinu.²⁰³

Prateći pravnu logiku režima zajedničke imovine i članak 176. Porodičnog zakona propisuje da se glede nekretnina smatra da je upis u javni registar, odnosno zemljišne knjige, izvršen u ime

¹⁹⁹ Porodični zakon, čl. 172.

²⁰⁰ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 339.

²⁰¹ *Ibid.*, str. 339 – 340. i Porodični zakon, čl. 174.

²⁰² Važno je napomenuti da pravna doktrina, a posebice sudska praksa o tom pitanju nemaju jedinstveno mišljenje. Iako postoje oni koji se s time ne slažu, u teoriji ipak prevladava stav da posao kojim se otuđuje dio zajedničke imovine neće beziznimno biti ništav, pod uvjetom da se otuđuje pokretnina. Mnogi teoretičari smatraju da se u tom slučaju, radi ubrzanja pravnog prometa i povećanja pravne sigurnosti, bračnog druga koji otuđuje pokretninu može ujedno smatrati i zastupnikom drugog bračnog druga. Međutim, sudska praksa nije toliko ujednačena s obzirom da su se određeni sudovi, uzimajući u obzir i propise obveznog prava, složili s mišljenjem teoretičara, dok su drugi takve pravne poslove uvijek smatrali ništavima.

²⁰³ Počuca, M., *op. cit.* u bilj. 195., str. 134 – 135.

obaju bračnih drugova čak i kada je doista izvršen u ime samo jednog od njih, osim ako nakon upisa bude sklopljen pisani sporazum između bračnih drugova o podjeli zajedničke imovine, odnosno bračni ugovor, ili sud odluči o pravima bračnih drugova na nekretnini. Štoviše, ako su oba bračna druga upisana u javni registar prava na nekretninama kao suvlasnici određenih udjela, smatrat će se da su oni podijelili svoju zajedničku imovinu.

5.1.2. Posebna imovina

Slično kao i vlastitu imovinu u Hrvatskoj, srpski zakonodavac definirao je posebnu imovinu kao imovinu koju je bračni drug stekao prije braka odnosno imovinu koju je bračni drug stekao tijekom braka, ali ne radom, već podjelom zajedničke imovine, nasljedstvom, darom ili drugim pravnim poslom kojim se isključivo stječu prava.²⁰⁴ Prema tome, s obzirom da nisu stečene radom, u posebnu imovinu svakog bračnog druga ulaze i stvari koje su poklonjene obama bračnim drugovima, kao i one koje oni zajedno naslijede i to na način da oni postaju suvlasnici tih stvari, načelno u jednakim dijelovima.²⁰⁵

Međutim, u životu često postoje situacije u kojima uslijed rada obaju bračnih drugova ili ulaganjem sredstava iz zajedničke imovine, odnosno rada jednog bračnog druga ili ulaganjem sredstava samo iz njegove posebne imovine, dođe do povećanja vrijednosti posebne imovine drugog bračnog druga. Budući da bi u tim slučajevima bilo nepravedno zanemariti takav doprinos, Porodični zakon propisuje da bračni drug ima pravo na novčanu naknadu razmjerno svom doprinosu tom povećanju posebne imovine drugog bračnog druga, pod uvjetom da je to povećanje vrijednosti neznatno. No, kada je rast vrijednosti značajan, drugi bračni drug ima pravo na udio u toj imovini razmjerno svom doprinosu.²⁰⁶

Naravno, svaki bračni drug samostalno upravlja i raspolaže svojom posebnom imovinom.²⁰⁷ Jedino ograničenje u tom pogledu izvire iz načela zajedničkog života bračnih drugova i međusobnog pomaganja koja obvezuju bračne drugove da, u slučaju kada zajednička imovina nije dovoljna za podmirenje tekućih potreba bračne zajednice, za to iskoriste svoje posebnu imovinu.²⁰⁸

²⁰⁴ Porodični zakon, čl. 168.

²⁰⁵ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 345.

²⁰⁶ *Ibid.*, str. 346. i Porodični zakon, čl. 170.

²⁰⁷ Porodični zakon, čl. 169.

²⁰⁸ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 346.

5.1.3. Odgovornost za obveze

Isto kao u Hrvatskoj i Sloveniji, bračni drugovi u Srbiji odgovaraju i za zajedničke i za vlastite obveze, i to na vrlo sličan način. Dakle, i u Srbiji svaki bračni drug odgovara posebnom imovinom, kao i svojim udjelom u zajedničkoj imovini za sve obveze koje je preuzeo prije sklapanja braka te za sve obveze koje je samostalno preuzeo nakon sklapanja braka.²⁰⁹ Za zajedničke obveze, odnosno obveze koje su preuzete radi zadovoljavanja potreba bračnog života²¹⁰ i obveze koje zakonom terete oba bračna druga, bračni drugovi odgovaraju solidarno svojim udjelima u zajedničkoj imovini, kao i svojom posebnom imovinom.²¹¹ Međutim, bračni drug koji je podmirio zajedničku obvezu iz svoje posebne imovine ima pravo na naknadu od drugog bračnog druga razmjerno njegovom udjelu u zajedničkoj imovini.²¹²

5.2. Ugovori između bračnih drugova

Već je navedeno da svaki bračni drug može samostalno raspolagati onime što ulazi u njegovu posebnu imovinu, ali i to da su odredbe Porodičnog zakona o zajedničkoj imovini bračnih drugova većinom dispozitivne prirode. Stoga će se zakonsko uređenje njihovih imovinskih odnosa primjenjivati samo ako ne postoji drugačiji sporazum bračnih drugova.²¹³

Porodični zakon izrijekom uređuje tri ugovora između bračnih drugova: bračni ugovor, ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom te ugovor o daru.

5.2.1. Bračni ugovor

Bračni ugovor je ugovor kojim trenutni ili budući bračni drugovi mogu urediti svoje imovinskopravne odnose u vezi s postojećom ili budućom imovinom, kako zajedničkom, tako i posebnom.²¹⁴ Prije izmjena Porodičnog zakona, bračni ugovor je morao biti sastavljen u pisanom obliku i ovjeren od strane sudca. No, u cilju zaštite interesa trećih osoba i ubrzanja

²⁰⁹ Porodični zakon, čl. 186.

²¹⁰ U tekuće obveze bračnog života spadaju sve ponavljajuće obveze koje nastaju iz neophodnih životnih potreba supružnika i njihove obitelji, poput troškova hrane, stanovanja, odjeće i sl.

²¹¹ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 347.

²¹² Porodični zakon, čl. 187., st. 2.

²¹³ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 347. Drugim riječima, zabranjeno im je samo sklapanje onih ugovora koji su protivni kogentnim odredbama obiteljskog prava poput, primjerice, ugovora kojim se jedan bračni drug oslobađa dužnosti zajedničkog života i sl.

²¹⁴ Porodični zakon, čl. 188. st. 1. i Pajtić, B., *Bračni ugovori u srpskom i evropskom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 3, 2009., str. 260.

pravnog prometa, novelom iz 2015. godine uvedena je javnobilježnička (solemnizirana) isprava kao obvezan oblik bračnog ugovora.²¹⁵ Naglašena je obveza javnog bilježnika da prilikom solemnizacije posebno upozori (buduće) bračne drugove na pravne posljedice bračnog ugovora, odnosno isključivanja pravnog režima zajedničke imovine, što se naznačava u klauzuli o potvrdi. Dodatan oblik zaštite interesa trećih pronalazimo i u obvezi da se bračni ugovor koji se odnosi na nekretninu upisuje u javni registar prava na nekretninama.²¹⁶

5.2.2. Ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom

Utvrđili smo da bračni drugovi načelno zajednički moraju upravljati i raspolagati onime što ulazi u njihovu zajedničku imovinu. No, s obzirom na spomenutu dispozitivnost tih odredaba, bračni drugovi mogu sklopiti ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom imovinom kojim će jedan od njih biti ovlašten upravljati i raspolagati cijelom ili nekim dijelovima zajedničke imovine.²¹⁷ Tek je izmjenama iz 2015. godine i za ovaj ugovor nametnuta solemnizirana isprava kao obvezan oblik, iako je već i ranije postojala obveza da se ugovor o upravljanju i raspolaganju zajedničkom nekretninom upiše u javni registar prava na nekretninama.²¹⁸

5.2.3. Ugovor o daru

Ugovor o daru je treći ugovor čije sklapanje Porodični zakon izrijekom dopušta.²¹⁹ Prema njemu se uobičajeni darovi koje su bračni drugovi darovali jedno drugome tijekom trajanja bračnog života načelno ne vraćaju ako brak prestane razvodom ili poništenjem. Unatoč tom pravilu, obveza povrata će postojati ako je vrijednost takvih darova nerazmjerno velika u odnosu na vrijednost zajedničke imovine bračnih drugova. U tom slučaju dar mora biti vraćen u stanju u kojem je bio u vrijeme prestanka braka. Doduše, bračni drug nema obvezu vratiti ni nerazmjerno vrijedan dar ako bi njegov povrat predstavljao očitu nepravdu.

²¹⁵ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 348. i Porodični zakon, čl. 188. st. 2.

²¹⁶ Porodični zakon, čl. 188. st. 3.

²¹⁷ Porodični zakon, čl. 189. st. 1 – 3. Pri tome upravljanje uključuje i raspolaganje u okviru redovnog poslovanja, osim ako nije drugačije dogovoreno.

²¹⁸ Porodični zakon, čl. 189. st. 4. i 5.

²¹⁹ Porodični zakon, čl. 190.

5.3. Podjela zajedničke imovine

U smislu Porodičnog zakona, podjelom zajedničke imovine smatra se utvrđivanje suvlasničkog udjela svakog bračnog druga u zajedničkoj imovini.²²⁰ Do diobe, koju mogu tražiti bračni drug, nasljednici umrlog bračnog druga i vjerovnici bračnog druga čija zasebna imovina nije mogla zadovoljiti njihove tražbine,²²¹ može doći nakon prestanka braka, ali i za vrijeme njegovog trajanja, a uvjeti podjele mogu se odrediti sporazumom bračnih drugova ili sudskom odlukom.²²²

5.3.1. Sporazumna podjela

S obzirom na osjetljivost pitanja podjele zajedničke imovine, posebice u slučaju prestanka braka, postizanje sporazumnog rješenja je svakako najbolji pristup, pod uvjetom da međusobni odnos bračnih drugova to dopušta. U tu svrhu im zakon omogućava razne oblike rješenja²²³:

- pretvaranje zajedničke imovine u suvlasničku, u kojoj svaki bračni drug ima idealni udio kojim može slobodno raspolagati,
- realna podjela, kojom dio stvari iz zajedničke imovine prelazi u posebnu imovinu jednog druga, a drugi dio u posebnu imovinu drugog druga,
- dioba uz naknadu, kojom cijela zajednička imovina prelazi u posebnu imovinu jednog druga koji za to mora isplatiti naknadu drugom bračnom drugu, razmjernu njegovom dotadašnjem udjelu u zajedničkoj imovini.

Neovisno o tome koje uređenje bračni drugovi izaberu, oni mogu tako podijeliti isključivo zajedničku imovinu stečenu do trenutka zaključivanja sporazuma, ako ona postoji. Na svu buduću imovinu koju će bračni drugovi steći radom u toku trajanja bračne zajednice primjenjivat će se zakonski, odnosno ugovoreni režim imovine.²²⁴

Kako bi sporazum o podjeli zajedničke imovine bio valjan, nužno je da se zaključi u obliku javnobilježničke (solemnizirane) isprave.²²⁵

²²⁰ Porodični zakon, čl. 177.

²²¹ Porodični zakon, čl. 181.

²²² Porodični zakon, čl. 178 – 180.

²²³ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 341.

²²⁴ Pajtić, B., *op. cit.*, u bilj. 214., str. 260.

²²⁵ Porodični zakon, čl. 179.

5.3.2. *Sudska podjela*

Ako bračni drugovi ne uspiju postići sporazum podjelu zajedničke imovine provest će sud, pri čemu će poći od pretpostavke da su udjeli bračnih drugova u zajedničkoj imovini jednaki.²²⁶ Međutim, sud prilikom podjele uzima i druge okolnosti u obzir, pa stoga može odrediti i veći udio jednog bračnog druga ovisno o njegovim prihodima, vođenju kućanskih poslova, brizi za djecu, brizi za imovinu i drugim okolnostima važnim za održavanje ili povećanje vrijednosti zajedničke imovine.²²⁷ Ako jedan bračni drug doista stekne veći udio, načelno je pravilo da on toliki udio stječe u istom omjeru za sva prava i obveze koja se nalaze u zajedničkoj imovini u trenutku prestanka bračne zajednice.²²⁸ Veći udio u stjecanju određenog prava iz zajedničke imovine može se odrediti samo ako je to pravo ekonomski neovisno u odnosu na druga prava iz zajedničke imovine, a bračni drug je sudjelovao u stjecanju tog prava i prihodima iz svoje posebne imovine.²²⁹ Pravo na uvećanje udjela, odnosno na potraživanje novčane naknade ima i svaki bračni drug koji je pridonio povećanju zajedničke imovine nakon prestanka zajedničkog života u braku,²³⁰ ovisno o njegovom doprinosu.

Slično kao i u Sloveniji, u sudskoj praksi se je na temelju odredbi Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa o diobi suvlasništva razvilo shvaćanje da se vrijednost zajedničke imovine procjenjuje u trenutku donošenja sudske odluke.²³¹

Glede načina podjele, sudu su na raspolaganju iste mogućnosti kao i bračnim drugovima prilikom sklapanja sporazuma.²³²

²²⁶ Porodični zakon, čl. 180. st. 1. i 2.

²²⁷ Porodični zakon, čl. 180. st. 3.

²²⁸ Odredba čl. 180. st. 4. određuje da se veći udio stječe na svim pravima i obvezama koji se nalaze u zajedničkoj imovini u trenutku prestanka bračne zajednice. Iako rjeđe, svejedno je moguće da do zahtjeva za sudskom podjelom dođe i tijekom trajanja braka i bračne zajednice. U tom slučaju zakon nije izriječno definirano koji bi se trenutak uzeo kao mjerodavan za podjelu, što može otvoriti probleme u praksi. Naime, ako uzmemo trenutak donošenja presude, može se dogoditi da je tijekom postupka imovina potrošena. Ako je do toga došlo zlonamjerno, to čak ostavlja prostora za postavljanje zahtjeva za naknadu štete. Međutim, ovisno o trajanju postupka, imovina se može u toj mjeri potrošiti i bez zle namjere zbog čega će presuda postati nevažna. Ako se pak uzme trenutak podnošenja zahtjeva za podjelu, do donošenja presude se opet ta imovina može potrošiti, ili osiromašiti. Neustaljena sudska praksa u tom pitanju dovodi do pravne nesigurnosti i potencijalnog odgađanja ili nepostavljanja zahtjeva.

²²⁹ Porodični zakon, čl. 180. st. 3. – 5.

²³⁰ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 343.

²³¹ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, Službeni list SFRJ 36/90, Službeni list SRJ 29/96, Službeni glasnik Republike Srbije 115/05, čl. 16.

²³² Dakle, pretvorba zajedničke imovine u suvlasničku, realna podjela te realna podjela s naknadom.

5.3.3. Podjela posebnih stvari

Porodični zakon sadrži i posebne odredbe o podjeli određene imovine, poput osobnih stvari bračnih drugova, stvari namijenjenih djetetu, stvari za obavljanje zanimanja te kućanskih predmeta.

- a) Osobne stvari jednog bračnog druga pripadaju isključivo njemu. One se neće uračunati u njegov udio u zajedničkoj imovini, pod uvjetom da njihova vrijednost nije nerazmjerno velika u odnosu na vrijednost zajedničke imovine i vrijednost osobnih stvari drugog bračnog druga. No, u slučaju da njihova vrijednost jest nesrazmjerno velika, one će se ipak uračunavati u njegov udio zajedničke imovine.²³³ Smisao takvog uređenja je da se svakom bračnom drugu daju njegove osobne stvari, ali tako da se time i ujedno ne naruši imovinska ravnoteža.²³⁴
- b) Također je određeno i da stvari koje bračnom drugu služe za obavljanje profesionalne djelatnosti pripadaju u njegovo isključivo vlasništvo uz uračunavanje u njegov udio, bez obzira na njihovu vrijednost, s obzirom da mu te stvari služe za rad i zaradu.²³⁵
- c) Posebno je propisano i da stvari namijenjene djetetu pripadaju posebnoj imovini bračnog druga koji vrši roditeljsko pravo. Takve stvari se ne uračunavaju u njegov udio zajedničke imovine jer bi u protivnom dijete bilo potencijalno „kažnjeno“. Sukladno s time, ako roditelji zajednički vrše roditeljsko pravo, imaju zajedničko pravo vlasništva na stvarima namijenjenima djetetu.²³⁶
- d) U konačnici, predmeti kućanstva nad kojima jedan bračni drug ima posjed u trajanju od najmanje tri godine nakon prestanka bračne zajednice pripadaju mu u isključivo vlasništvo uz uračunavanje u njegov udio.²³⁷ Kako time ne bi nastala šteta za drugog bračnog druga, on ima pravo na odgovarajuće povećanje udjela u drugim pokretninama, odnosno pravo na naknadu u novcu ako te pokretnine nisu dovoljno vrijedne.²³⁸

²³³ Porodični zakon, čl. 182.

²³⁴ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 344.

²³⁵ Porodični zakon, čl. 184.

²³⁶ Porodični zakon, čl. 183.

²³⁷ Porodični zakon, čl. 185.

²³⁸ Draškić, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 345.

6. KOMPARATIVNA ANALIZA

Izložena uređenja pokazuju da dijelovi hrvatskog, slovenskog i srpskog obiteljskog prava koji se odnose na osobne i imovinske odnose bračnih drugova imaju mnoge sličnosti, što je i očekivano s obzirom na višegodišnju koegzistenciju u jednoj ili više bivših država te geografsku poziciju koja je igrala ključnu ulogu u protoku ideja tijekom stoljeća.

Međutim, usprkos sličnostima vidljive su i mnoge razlike, od kojih će biti izložene najvažnije.

6.1. Brak

Iako institut braka u sadržajnom pogledu ima mnoge sličnosti u prikazanim zakonodavstvima, poput proklamiranih načela jednakosti i ravnopravnosti bračnih drugova, monogamnosti, međusobnog poštivanja i pomaganja itd., postoji jedna temeljna razlika u shvaćanju braka – spol.

Naime, u Sloveniji je brak definiran kao životna zajednicu dviju osoba, neovisno o njihovom spolu, što znači da dvije osobe istog spola mogu sklopiti brak.

Hrvatsko zakonodavstvo je brak definiralo kao životnu zajednicu isključivo muškarca i žene, a pitanje istospolnih zajednica je uredila donošenjem Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola kojim su istospolnim zajednicama zajamčena mnoga osobna te praktično sva imovinska prava koja imaju i osobe u braku.

U Srbiji je brak također definiran kao zakonom uređena zajednica muškarca i žene. Drugim riječima, istospolni brak nije moguće sklopiti. No, u Srbiji ni na koji način nisu regulirane istospolne zajednice, koje zasigurno postoje. Takvo (ne)uređenje rezultira pravnom nesigurnošću te u konačnici, nepravednim rješenjem za one u takvoj situaciji, uslijed čega će u praksi oni koristiti razne „zaobilazne“ mehanizme koji će izazivati dodatne troškove te opterećivati cjelokupni pravosudni sustav.

Pitanje pravne definicije braka je ponajprije moralno i filozofsko pitanje koje bi radi socijalne stabilnosti trebalo odgovarati društvenom shvaćanju, ali propust uređivanja realnih društvenih pojava je pravno neopravdan.

6.2. Imovinski odnosi bračnih drugova

Usporedbom uređenja imovinskih odnosa bračnih drugova možemo zaključiti da postoje mnoge različitosti, od kojih su neke veoma značajne.

6.2.1. Bračna stečevina i zajednička imovina

Jedna od temeljnih razlika je svakako zakonski režim koji će se primjenjivati na imovinu stečenu u bračnoj zajednici. Naime, u Hrvatskoj se na takvu imovinu primjenjuje režim bračne stečevine koji je suvlasnički, dok će u Sloveniji i Srbiji takva imovina biti u zajedničkom vlasništvu.

Suvlasnički režim u kojemu su udjeli bračnih drugova unaprijed određeni povećava pravnu sigurnost kako bračnih drugova tako i trećih osoba te olakšava postupak razvoda i čini pravni promet jednostavnijim, što u konačnici dovodi do manjeg opterećenja pravosudnih tijela. S druge strane, manje je fleksibilan od režima zajedničke imovine koji omogućava dokazivanje različitih doprinosa, tj. udjela u imovini.

U skladu s oblikom vlasništva je i način upravljanja i raspolaganja imovinom. Režim bračne stečevine dopušta svakom bračnom drugu da, kao suvlasnik, slobodno raspolaže svojim idealnim udjelom, dok režim zajedničke imovine ne nudi tu mogućnost. No, ta sloboda raspolaganja u Hrvatskoj ima mnoga ograničenja koja su nametnuta radi zaštite drugog bračnog druga, zbog čega u praktičnom smislu nema značajne razlike glede upravljanja i raspolaganja imovinom.

U pravnoj teoriji postoji i treći model vlasništva imovine stečene u bračnoj zajednici koji bi se temeljio na suvlasništvu, ali s oborivom presumpcijom o jednakim udjelima. Takav model bi na prvi pogled bio „kompromis“ između hrvatskog i slovenskog, tj. srpskog režima, koji bi stavio veći naglasak na pravičnost odluka, bez žrtvovanja pravne sigurnosti i ekonomičnosti. Međutim, u praksi bi doveo do dugotrajnijih postupaka utvrđivanja udjela te bi zapravo bio jednak režimu zajedničke imovine.

U konačnici, model bračne stečevine je zadovoljavajuć s aspekta pravičnosti, pravne sigurnosti i ekonomičnosti. Ukidanje apsolutne neoborivosti presumpcije o jednakim udjelima je nešto što bi eventualno moglo dovesti do veće pravičnosti sudskih odluka, ali bi ta mogućnost trebala biti ograničena na slučajeve ekstremne razlike u doprinosima, a upitno je bi li se u životu uopće mogao naći takav bračni par.

6.2.2. Bračni ugovori

Usporedbom uređenja bračnih ugovora vidljive su dvije temeljne razlike:

- 1) oblik bračnih ugovora
- 2) registar bračnih ugovora.

Hrvatski Obiteljski zakon je kod sklapanja bračnih ugovora propisao samo obvezu ovjere potpisa bračnih drugova, dok Družinski zakonik i Porodični zakon sadrže stroža pravila - propisuju formu javnobilježničkog akta, odnosno solemnizaciju kao uvjet valjanosti bračnog ugovora.

Propisivanje ovjere potpisa je učinjeno s ciljem ubrzanja postupka sklapanja ugovora te minimalne intervencije od strane države. No, takav postupak smanjuje pravnu sigurnost i otvara mogućnost kasnijeg propitkivanja valjanosti i pravednosti ugovora. Ovjeravanje bračnih ugovora, iako sporije i skuplje na početku, pruža veću pravnu zaštitu i sigurnost bračnim drugovima i trećima, što će u vjerojatno prevenirati mnoge kasnije troškove poput sudskih postupaka i sl.

U vezi povećanja pravne sigurnosti nužno je spomenuti i registar bračnih ugovora, čije je postojanje možda najznačajnija razlika u pogledu imovinskih odnosa u uspoređivanim državama. Iako trenutno postoji samo u Sloveniji, nesumnjivo je da bi uvođenje obveze upisa bračnih ugovora u registar pridonijelo povećanju pravne sigurnosti i u Hrvatskoj, između bračnih drugova i zaštiti zainteresiranih trećih osoba. Njegovo osnivanje bi pridonijelo i ubrzanju pravnog prometa, a vjerojatno i povećanju broja sklopljenih ugovora što bi u konačnici dovelo do smanjenja broja imovinskih sporova među bračnim drugovima te pojednostavljenju i ubrzanju postupaka razvoda.²³⁹

6.2.3. Ulaganje vlastite imovine

Ulaganje vlastite imovine jednog bračnog druga u zajedničku, tj. vlastitu imovinu drugog bračnog druga proizvodi posljedice u svim trima sustavima, ali dok u Hrvatskoj takva situacija daje pravo bračnom drugu ulagatelju pravo na obveznopravni zahtjev za naknadu, u Sloveniji i Srbiji taj bračni drug ima pravo izbora između naknade ili stjecanja, tj. povećanja udjela u vlasništvu, ovisno o njegovu doprinosu.

²³⁹ Više vidi u Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.* u bilj. 101.

Slično kao i kod ostalih razlika, hrvatsko uređenje rezultira vjerojatno najvećom pravnom sigurnošću i ekonomičnošću, dok slovenski i srpski modeli težište stavljaju na pravičnost u svakom pojedinom slučaju.

7. ZAKLJUČAK

Imovinski odnosi bračnih drugova su jedno od najvažnijih područja obiteljskog prava s obzirom na posljedice koje oni stvaraju na ekonomskom, obiteljskom i društvenom planu.

Usporedba njihova uređenja u Hrvatskoj s uređenjem u Sloveniji i Srbiji, državama s kojima je Hrvatska dugo dijelila pravno i političko uređenje, pomaže nam ocijeniti realno stanje našeg sustava i dati eventualne prijedloge za njegovo poboljšanje.

Komparativnom analizom možemo zaključiti da se sustavi svih triju država temelje na istoj ideji – priznanju zajedničke imovine bračnih drugova te postojanju vlastite, odvojene imovine svakog od njih. Štoviše, možemo primijetiti i mnoge sličnosti u konkretnim odredbama relevantnih zakona.

Međutim, isto tako možemo vidjeti i značajne razlike. Među njima se se ističe definicija braka kao fundamentalna distinkcija kojom se izravno utječe na krug adresata analiziranih normi. U vezi materijalnopravnih odredbi postoje osjetne razlike glede posljedica ulaganja vlastite imovine jednog bračnog druga u zajedničku, odnosno vlastitu imovinu drugog bračnog druga, kao i u pogledu režima imovine stečene u bračnoj zajednici te, možda najznačajnije, postojanju registra bračnih ugovora.

Općenito govoreći, dok slovensko i srpsko uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova naglašava individualizaciju i pravičnost u svakom konkretnom slučaju uz često nepraktično zanemarivanje pravne sigurnosti, možemo reći da hrvatsko zakonodavstvo stavlja težište na pravnu sigurnost, posebice bračnih drugova te na predvidljivost i ekonomičnost pravnih postupaka, pa ponekad i uz ograničavanje fleksibilnosti i pravičnosti u pojedinim slučajevima, no koje ni na koji način ne prelazi razumnu mjeru.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Draškić, M., *Porodično pravo i prava deteta*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015.
2. Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021.
3. Klarić, P., Vedriš, M., *Gradansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
4. Novak, B., *Družinski zakonik z uvodnimi pojasnili*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2021.
5. Novak, B., *Družinsko pravo po Družinskem zakoniku in Zakonu o nepravdnem postopku*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2022.
6. Novak, B., (ur.) *Komentar Družinskega zakonika*, Uradni liste Republike Slovenije, Ljubljana, 2019.

Znanstveni i stručni članci

1. Baran, K., Baran, M., Zagrajski, S., *Neka pitanja i dvojbe oko bračne stečevine i načela povjerenja u zemljišne knjige – kroz sudsku praksu*, Pravni vjesnik, vol. 23, br. 3 – 4, 2006., str. 49-76.
2. Čulo, A., Šimović, I., *Registar bračnih ugovora kao doprinos sigurnosti u pravnom prometu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 59, br. 5, 2009., str. 1029-1068.
3. Dugar, G., *Division of an equity stake in a company due to division of common property of the spouses*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64, br. 2., Zagreb, 2014., str. 199-223.
4. Erdelec, M., *Imovinskopравни odnosi u braku*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2018.
5. Gelo, M., *Utjecaj inflacije na obveznopravne zahtjeve bračnih drugova nakon prestanka bračne zajednice*, Zbomik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 60, br. 4, 2023., str. 759-778.

6. Hrabar, D., *Prijepori o sudskoj nadležnosti i poslovnim udjelima u svjetlu bračne stečevine*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 72, br. 1-2, 2022., str. 189-211.
7. Jakupak, T., *Poslovni udjel(i) i bračna stečevina kroz praksu trgovačkih sudova*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 2, 2021., str. 559-577.
8. Majstorović, I., *Bračni ugovor kao jamstvo zaštite imovine*, Odvjetnik, br. 5 – 6, 2007., str. 34-38.
9. Majstorović, I., *Ugovorno uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova i autonomija volje*, Zbornik radova, Šesti međunarodni naučni skup, Dani porodičnog prava „Imovinskopravni aspekti porodičnog prava“, Pravni fakultet Univerziteta u Mostaru, Mostar, 2018., str. 100-116.
10. Pajtić, B., *Bračni ugovori u srpskom i evropskom pravu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 3., 2009.
11. Počuča, M., *Zajednička imovina supružnika*, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, vol. 2, 2012.
12. Rešetar, B., Josipović, U., *Sporna pitanja bračne stečevine s osvrtom na bankovne ugovore bračnih drugova*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 50, br. 1, 2013.
13. Ruggeri, L., Winkler, S., *Neka pitanja o imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019.
14. Šimović, I., *Poslovni udjeli u društvu s ograničenom odgovornošću kao predmet bračne stečevine u Republici Hrvatskoj – teorijske dvojbe i izazovi u praksi*, Zbornik radova, Šesti međunarodni naučni skup, Dani porodičnog prava „Imovinskopravni aspekti porodičnog prava“, Pravni fakultet Univerziteta u Mostaru, Mostar, 2018.
15. Žnidaršič, V., *Premoženjska razmerja med zakoncema*, Bonex, Ljubljana, 2001.

Zakoni i drugi propisi

1. Družinski zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18, 16/19, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22, 94/22, 5/23, 34/24, 93/25.
2. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

3. Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/05, 72/11, 6/15.
4. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. Rev-x 341/2017-2
5. Stanovanjski zakon, Uradni list Republike Slovenije, br. 69/03, 18/04, 47/06, 45/08, 57/08, 62/10, 56/11, 87/11, 40/12, 14/17, 27/17, 59/19, 189/20, 90/21, 18/23, 77/23, 61/24, 57/25.
6. Stvarnopravni zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 87/02, 91/13, 23/20.
7. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/2001, 76/10, 85/10, 5/14.
8. Ustav Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, br. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 47, 68, 69/04, 69/04, 69/04, 68/06, 47/13, 47/13, 75/16, 92/21, 98/25.
9. Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 98/06-3, 16/22-3.
10. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.
11. Zakon o osnovama svojinskopравnih odnosa, Službeni list SFRJ 36/90, Službeni list SRJ 29/96, Službeni glasnik Republike Srbije 115/05.
12. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 52/25.
13. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14, 98/19.